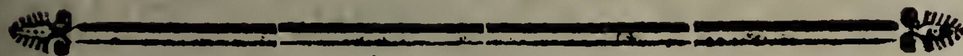
3

J. B. MICHAELIS SAGAR
CIRCHLI IGLAVIENSIS IN MORAVIA
PHYSICI REGII

DISSERTATIO
DE
VARIOLIS IGLAVIENSIBUS
ANNI 1766.

LIPSIÆ,
IMPENSIS JO. PAUL. KRAUS,
BIBLIOPOL. VINDEBONENSIS.
1773.

Mihi vero invenire aliquid eorum, quæ nondum inventa sunt, quod ipsum notum, quam occultum esse præstat, scientiæ votum ac opus esse videtur: & semiperfecta ad finem perducere, absolvere similiter. At vero verborum inhonestorum arte, ad ea, quæ ab aliis inventa sunt, confundenda promptum esse, nihil corrigendo: eorum vero, qui aliquid sciunt, inventa apud ignaros calumniando, non sane scientiæ votum aut opus esse videtur, sed proditio magis naturæ suæ, aut ignorantia Artis. Hippocrates de Arte Tom. I. p. I. editionis Lindenianæ, quam semper citabo.

Sœpius multum hæſi mecum ipſe colluctans : an hoc opuſculum ſupprimere, vel in lucem edere debeam, & ex eo vel maxime, quod tanta ſcripta de variolis, adeo diſſitæ methodi easdem curandi, exſtent, ut quisquis, qui ſuper variolis recens aliquid edat, antiquus videatur, plenus rebus jam tritis, de ſuo parum addens.

Præterea ſi id, quod res eſt, fateri volo, maxime me ſingularitas epidemiæ, de qua ſcribo, abſterruit ; timui quippe, ne Viri Celeberrimi prima ſubſellia occupantes medicum ruralem ex odio in ſe hæc ſcripſiſ-

ſe putent potius, quam amore veritatis & ſtudio boni publici.

Verum tamen, amor proximi, ſtudium boni publici & officium boni Civis me vicerunt, opuſculumque, quod legis benevole Lector! mihi extorſerunt.

Quantumcunque porro licuit mitis & honeſtus erga Autores, quibus contradicere vox viva naturæ me coëgit, fui; neque enim *Hippocraticum* eſſet, ſi acerbe illos refutaſſem. Nam moratiſſimus Senex Tom. I. p. 44. conſuluit "Poſtea animadvertere ipſum oportet, ut animum habeat modeſtum, non ſolum quod ad taciturnitatem attinet, ſed etiam circa reli-

„quam

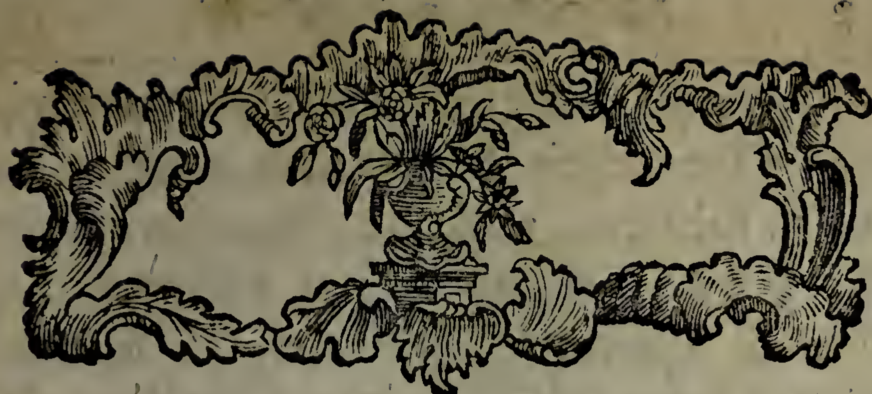
„quam vitam probe composi-
„tum.„

Ratiocinationi parum indulsi, bene memor, quod nimia Ratiocinatione veritas potius amittatur, quam in aprico ponatur. Est enim solum, quemadmodum *Hippocrates* Tom. I. p. 60. pronunciavit „Ratiocinatio me-
„moria quædam, quæ compo-
„nit ea, quæ per sensum sunt
„percepta.„

Adjeci insuper diligentes notationes tempestatum quotidianas exemplo Dictatoris nostri *Hippocratis* ductus & attentissimi *Huxhami*, eoque lubentius, quod tali modo longe felicius malignitatis variolarum caussas exposuerim;

De inoculatione, ut verum fatear, in proposito habui altum servare silentium; verebar quippe, ne ora acerba oppugnatorum, sicut inoculatoribus accidit, experiri debeam; verum ex altera parte timui, ne inoculantibus meum silentium damnosum fiat; pugnassent enim Zelosi oppugnatores ex meo silentio contra ipsos: posui igitur ultimo loco & ea, quæ pro inoculatione hæc epidemia exhibuit. Vale Lector Benevole!

DIS-

DISSERTATIO
DE
VARIOLIS IGLAVIENSIBUS
ANNI 1766.

CAPUT PRIMUM.
NECTIT HISTORIAM EPIDEMIÆ.

Variolæ, quarum hiſtoriam condere adgredior, initio Februarii 1766. hinc inde tum in urbe, tum in pagis adjacentibus ſeſe inſinuabant ſat mites, donec eundo malignitate creviſſent in tantum, quod ultra 500. proles Spes reipublicæ Iglaviæ jugulaſſent, & ad minus 300. in locis vicinis.

Prægreſſam rigidiſſimam brumam menſium Decembris & Januarii excepit temperies lubrica, auſtrina, humida plerumque pluvia, nebuloſa per totum Februarium & Martium continuans in ſua mutabilitate immutabilis, donec eandem Aprilis totus ſicciſſimus & valde calidus à ventis fere in totum liber diſpuliſſet.

Verum enim vero ut complicata ſymptomata nimiumque diverſa recte deſcribere poſſim, ſicque hanc epidemiam varioloſam; ordine omnia incipiendo à puſtulis variolarum percurram.

Puſtularum omne genus, quod me legiſſe in aliquo auctore adusque recordor, hæc epidemia exhibuit.

Nam erant *confluentes* in aliquibus, in aliis *cohærentes*, vel *diſcretæ*; alios *cryſtallinæ* bullatæ, *verrucoſæ*, *ſiliquoſæ*, *herpetoſæ* externæ cum *internis* variolis affligebant; ſanguineas etiam XXIV. die ab eruptione tum primo vocatus in filiola ſexenni pannificis *Haranth* vidi.

Quid porro, ut omnia genera definiam, ſint *confluentes* variolæ, etiam in vulgus no-

notum eſt, eæ nempe dicuntur, quæ in ſtadio ſuppurationis per totum corpus unam conficiunt variolam pulvinaris inſtar. *Cohærentes* per plures puſtulas hinc inde in unam confluentes, ut phalanges militis diſcretæ numeroſæ faciunt. Diſcretas puſtulæ diſtantes toto decurſu morbi nobis manifeſtant: hæc tria genera malignis ſymptomatis carentia Regularia nominamus, & ita quidem ut periculum ipſarum ex numero puſtularum præcipue illarum in facie & oculis metiamur.

In his vero, quarum hiſtoriam inſequor, variolis promiſcua iſta erant; nam ex confluentibus non plures mortui, quam ex diſcretis ſunt infantes. In his porro eventum felicem, qualecunque demum genus prædictarum referebant, prædicebat bona reſpiratio, pulſus fortis, æqualis, pus album bonum in puſtulis, humores euchymi infantum, diarrhæa tempore contagii moderata, vel hæmorrhagia, aut vomitus ſive dein arte, ſive ſponte excitatus fuerit bene multus: verum de his inferius adhuc plura.

Cryſtallinæ ſeu lymphaticæ bullatæ in hac epidemia nunquam ſolæ ſuum ſubjectum occupabant; ſed inſeminatas verrucoſis, herpetoſis, purulentis ſeorſim vel omnibus ſimul vidimus. Cryſtallinas ſeu lymphaticas bullatas dictas lympha raro aquea pellucida, ſed plerumque ſemiopaca candida, aut ſubopaca gilba, vel pulla repleverat penitus, aut quod ſæpius contigit, flaccidas vacuas invenimus. Plures confluentes lymphaticæ ſibi adjacentes veſicas faciebant magnitudine nucis myriſticæ, vel Jovis; hinc tales bullatas, ni fallor, bene dixi.

Verrucoſas figura cuſpidata, durities ad attactum ob materiam ateramatoſam in illis contentam prodidit, hæc etiam nunquam ſolæ in eodem ſubjecto viſæ. Quasdam, quas herpetoſas, ut ſimilitudo cum herpete miliari me coegit, voco, vidi puſtulas alias ſpecies comitantes: Herpes *miliaris* adeſſe dicitur, dum parvæ, rubræ, papulæ milii magnitudine cruſtaceæ, rotundæ, cutem obſident ægri corymboſæ, quæ dein materie contenta in pus verſa flavo-albeſcebant. Talis formæ dabantur

vario-

variolæ in fine Stadii ſuppurationis pure ſat bono plenæ in hac epidemia; quod vero fuerint veræ variolæ, docet earundem decurſus cum variolis & ſymptomata communia, quas comitabantur.

Variolas internas os & fauces infantum inſpicientes facile deprehendimus: inſuper vomitus inanes, convulſiones nimium diu perſeverantes & anxietates nobis de variolis epidelium occupantibus conjecturam dabant. Hæc fere ſemper lethalis ſpecies variolarum vix alicui viſa fuit ſine comitibus externis variolis præſentibus, aut repreſſis, ſolent enim plerumque internæ variolæ naſci de externis intro ruentibus ferali omine, non quod incurabiles penitus pronunciem; ſed quod difficillime & rariſſime curentur. Ultimo ſiliquoſæ, quæ nullam materiem inſtar ſiliquarum vacuarum, ſanguineæ, quæ ſanguinem continent, dicuntur.

Quemadmodum porro hæ variolæ puſtulis ludebant, ita varie deviebant in decurſu ſuorum ſtadiorum tum tempore tum ſymptomatis quæ prius per ſua ſtadia quam perſequar, libet exagitare honorificam

Practi-

Practico prænotionem, quam adstantes persæpe ardenter expetunt: utrum nempe natus febriens, ad quem Medicum cierunt, variolas habiturus sit, vel aliud aliquod exanthema infantibus conveniens? Habui ego occasionem me exercendi in ista prognosi Practicis laudabilissima; nam morbilli & variolæ, quin & scarlatina aliquo tempore simul hic regnarunt.

Morbillos in hac epidemia ex sequentibus signis erupturos in stadio contagii infallibiliter semper prædixi. Accedens nimirum natum plus vel minus febrientem certus alioquin de epidemia corregnante, certus insuper natum oblatum necdum pensum omnium forsan verticibus incumbens rubeolæ persolvisse, aspicio linguam ejusdem, si etenim hanc albam subsiccam; respirationem calidam, molestam, celerem; tussiculam siccam, inanem; pulsum celeriorem, febrilem, duro-pungentem, in inspiratione deficientem vel plane intermittentem; oculos conniventes involuntarie lacrymosos, propensionem in somnum; nares obstructas, coryzantes, capitis gravedinem, & dolorem inveni,

vera-

veraciter prophetavi rubeolam erupturam, quam prognosin eventus mihi nunquam non confirmavit, & quidem quo majora, graviora nominata symptomata observavi, eo copiosiores & periculosiores morbillos verax ubique divinavi.

Pro variolis contra erupturis incipiente febre conjecturam desumpsi ex vomitu, nausea, convulsionibus, deliriis, subsultibus tendinum, terroribus, dolore spinæ dorsi & lumborum ac defectu eorum, quæ morbillos & scarlatinas præire solebant. Sollicitus præterea indagavi num sub tributo variolarum adhuc sit æger prædictis symptomatibus qui colluctabatur; quum adhuc sub judice lis pendeat de variolarum recursu verarum: Profecto, etiamsi iste aliquando observatus est, acciderit tamen adeo raro, ut exceptionem memoria dignam in lege universali necdum facere possit. Audivi præterea olim à Practicis, quod odor quidam hircinus ex corpusculo infantis exhalans jam primo stadio variolas nos subolfacere erupturas doceat, hunc ego naribus vertagi, ut ita me exprimam, insecutus apud nullum in

hocce

hocce ſtadio olfeci ; nil igitur ex hoc divinationis venari potui.

Ex nullo jam, de quibus diſputavi, ſymptomate bonitatem vel malignitatem variolarum ſemper verax prædixi ; nihilominus benignas ſeu potius non lethales mihi ſpondebat convulſio, vomitus à natura, vel arte excitatus bene multus & levans ſymptomata, moderata diarrhæa, hæmorrhagia artificialis, aut naturalis, corpuſculum euchymum, reſpiratio libera & vehementia ſymptomatum, hæc inquam in primo ſtadio ægrum ſi affligebant, denotabant variolas non futuras incurabiles. Symptomata contra ab initio levia & mali ſucci in corpuſculo ſemper anomalas, irregulares ac malignas præſagiebant variolas, præcipue ſi nulla evacuatio ſponte vel arte facta fuerit.

Scarlatinam tandem, de qua inferius, rubor faucium, oris, cynanche, parotides præibant vel comitabantur & ardor cutis cum rubedine ſcarlatina.

Præmiſſa igitur accurata delineatione ſymptomatum, quæ quamque efflorefcentiam

tiam præcurrere obſervavi, variolas nunc perſequar per ſua ſtadia. Tempore contagii febris major vel minor horrore & calore ſeſe excipientibus infantem prehendit; horum jam querulorum alium nauſea & vomitus convellebant, alium convulſio, delíria, dolores ſpinæ dorſi, ſubſultus, horrores panici torquebant, miasma alteri diarrhæa detrahebat, hæmorrhagia narium alterum debilitabat; per quam, ſi non nimius latex, ſi non nimium ſolutus profluxit, fuit ſemper ſalutaris, ſecus, dum erat nimius hinc fluxus jam tempore contagii animam cum vita evexit. Dabantur præterea infantes, qui omnibus dictis ſymptomatis moleſtabantur, dabantur contra ab omnibus liberi febreque exigua ardentes, quod, ut jam ſuperius innui, erat plerumque mali ominis. Urina interim erat ſemiturbida colore ſtraminis ſubin & ſtrangurioſa; pulſus febri & viribus proportionalis, ægrotuli vero decumbebant hoc ſtadium moroſi, inquieti plus minus ejulantes ex crudeli dolore. plerumque inſomnes.

Primo

Primo Stadio II. III. vel IV. raro V. die ſucceſſit eruptio variolarum: maculæ nempe in facie, pectore, manibus, abdomine, & dorſo, pedibus pullulabant rotundæ, variæ magnitudinis, coloris rubri, quod bonum ſignum, vel palleſcentis, flaveſcentis, hi poſteriores colores mala nobis dabant omina. Rubræ porro ſtadium eruptionis rariſſime IV. diebus abſolverunt, reliquæ vero, quo magis à rubris diſtabant, eo tardius exſtabant altitudine ſibi propria; quandoque in epidelio faucium, & quantum conjectura aſſequi licuit, inteſtinorum, naſcebantur papulæ prout in ſuperficie corporis: elevabantur ſucceſſive puſtulæ umbilicatæ, vel cuſpidatæ, donec genus ſuum determinaſſent, febris interim eruptione facta manſit in priore vigore cum exacerbatione omni altero die, quaſi tertiana ſuperveniſſet continuæ, effeciſſetque tritaeophiam, quæ dein usque finem desquamationis plerumque duravit. Dolor crudelis manſit, moroſitas & vigiliæ, convulſiones autem, ſi in primo ſtadio aderant, ut plurimum ceſſarunt hocce, ubi contra contagium non ſunt comitatæ, pluries nunc primo ſupervenerunt

runt natum contorſuræ; ſi etenim brevi ſopitæ non fuerint, ſubito de vita Infantis actum fuit.

Salivatio cum tertio ſtadio præſto aderat quaſi apud omnes variolantes, quamvis rarius cum ipſa eruptione cœperat; hæc ſubin rivuli inſtar os & labia erodentem proluit ſalivam pellucidam, quandoque accidit, quod infans ſalivam ſui commodi ignarus deglutiens anxietates ſibi cauſſaverit, dolores auxerit, ſeque in periculum vitæ poſuerit, qui, ſi perſuaderi non potuit, ut effluxum ſalivæ extra corpus concedat, convulſus periit, præſertim ſi inſuper variolas internas habuit; facile eſt infantibus medicinam præſribere, difficile vero ingerere, imo aliqui nullis precibus, nulla fraude eo duci poſſunt, ut aliquid ſibi ingeri ſinant.

Alii feliciores minus acrem & minori copia ſpuebant ſalivam, rariſſime naturali conſimilem. Primo ſexto die ab eruptione in optimis hujus epidemiæ variolis puris quid apparebat albi, flaveſcentis dilutioris, aut craſſioris, quæ coctio puris omnium puſtularum tardius vel citius ab-

ſoluta fuit ſequentium aliqua dierum VI. VII. VIII. IX. XI. XIV. XVII. XX. dum ſtadium ſuppurationis illud desquamationis exceperat. Herpetoſæ, quod mireris, cum ſuppuratoriis, quas comitabantur, ſua ſtadia abſolvebant.

Cryſtallinæ & verrucoſæ ut omnia ſtadia longiora habuerunt; ita etiam ſtadium ſuppurationis, ſi tamen ſuppurationis ſine ſuppuratione dici poteſt, protraxerant, donec lympha vel materies lardacea ex papulis ruptis, arroſis exitum ſibi paraſſet, ſtadiumque hocce terminaſſet: Febris, urina, dolor continuarunt ſibi ſimilia per iſtud ſtadium.

Miſelli nati ſpes reipublicæ ad ultimam jam pugnam puſtularum nempe ſiccationem crudelis morbi XIV. XVII. XX. XXIV. XXVIII. die, aut intermedio dictarum aliquo provocati pro vita ſua dimicare debuerunt, hic per tot pericula Reipublicæ ſervati dedere cervices plurimi, nam, ut dixi, bene multi jam in ſtadio eruptionis ſuffocati ſunt.

Nun-

Nunquam ſine commiſeratione plerumque ad hanc ultimam tragœdiam vocatus primo crudelis tyranni victimas inſontes vidi, quæ, ſi in tempore citus fuiſſem, eidem eripi potuiſſent multo plures quam hoc tempore morbo de victoria vitæ jam jam gloriante.

Singularem & novam quantum ſcio ſpeciem oſtocopi doloris in his & aliis variolis obſervavi, cujus memoriam nullibi legi: dum œdema *varioloſum* faciei concidere incipit, dolor omnium artuum, bono omine prehendit infantes ſenſibilis in penetralibus oſſium, qui XII. vel ſummum XXIV. horis durat; ejulant, tremunt, ſibillant, clamant, ſeſeque jactant varioloſi moroſiſſimi & inquietiſſimi, elapſis dictis horis deſinit præfatus dolor, erumpit in aſpectum œdema artuum & collabitur illud faciei; dum contra dolor oſtocopus ultra XXIV. horas cruciat infantem etiam libitinæ eundem transſcribit. Ad hunc dolorem optime leniendum tepido lacte foventur artus, & interne datur infuſum florum tiliæ, rhæodos cum lacte, vel uncj Syrupi Diacodi cum ūnc I. aquæ

florum ſambuci, & hæc in tranſitu dicta ſunto.

Triſtes, ut ulterius pergam, erant & anheli infantes quidam pure opprimente pulmones; pulſus tum aderat inſpirationis tempore deficiens, aut penitus intermittens: collapſus variolarum, nigredo, ſubin & petechiæ atropurpureæ ferali omine cutim hinc inde obſidebant; alios pure ad caput ruente phrenitis exſtinxit; alios convulſio contorſit; in quibusdam materies peſtilentialis partes oris ſibi præeligens fauces, palatum pendulum, fornicatum, nares, maxillas conſumpſit, dentes peſſumdedit adeo, ut nati deplorandi dentem unum poſt alium, tum maxillas per partes propriis ſibi manibus eximebant, licet debiliſſimi cunctis ſtupentibus & dolentibus, qui circumerant; crudeliſſima materies aliorum lumina occupavit, eaque inflammans corrumpens in liquamen convertit, & cum iisdem fœdo aſpectu extra fluebat; &, quod doloroſiſſimum! pene omnibus medicina ſuperat celerior, vel tardior una mors tantorum malorum finis.

Feli-

Feliciores, quorum cutim materies petens tubercula rubra excitavit fabæ magnitudinis circiter, quæ poſt unam alteramve diem alba facta & rupta materiem acrem ſeroſam, cutim rodentem pluebant, feliciores hos ſtudioſe dixi; nam plerique febre & reliquis ſymptomatibus poſt dictam criſin ceſſantibus ſervati ſunt omnes, ubi priorum rariſſimus evaſit; licet medicus continuo purgantia, & clysmata adhibuerit, ſed de his inferius.

Aliqui, qui lymphaticis & verrucoſis multis cum ſuppuratoriis laborabant variolis ſuo fato relicti ignavi & incorii quaſi ſui jacebant, donec latente ratione adſtantes mortui ſunt; nulla urebantur febre, nullum tumorem faciei habebant, ſalivationem etiam in hoc ſtadio ferme nullam paſſi ſunt.

Siliquoſæ nullum ſingularem exitum habent præter lymphaticas, quum ex illis natæ fuerint, quotiescunque lympha relictis papulis alia loca petiverit; hunc decurſum ſervabant variolæ natorum, qui vel ſuo fato relicti, vel medicaſtris commiſſi fuerunt; ego vero quomodo cum

dictis malis pugnaverim, caput III. docebit.

Hæ variolæ, quarum decursum hic pro possibili descripsi Aprili, Majo, Junio, Julio, mensibus plurimos mactarunt natos prius sat mites, & post Julium penitus benignæ factæ per siccum & temperatum Autumnum usque dum hyems vehementissima easdem exstinxisset.

CAPUT SECUNDUM.

INQUIRIT CAUSSAS TANTAE MALIGNITATIS JAM DESCRIPTÆ EPIDEMIÆ.

Naturam contagii in puteo Democriti adhuc mersam hic non inquiram, non caussam prædisponentem ad contagium variolosum suscipiendum omnibus innatam, non attingam originem primam miasmatis, minus epocham primam variolarum statuminare conabor, hæc omnia felicioribus ingenio relinquo; solam hic caussam assignare studebo tantæ malignitatis

tis hujus epidemiæ variolosæ, quam vero ut saltem probabilem reddere possim, primum constitutionem cœli prægressam & concomitantem, quæ plurimum ad rem facit, delineare adlaborabo.

Volui ego jam per innumera tormenta examinare pus variolosum, scrophulosum, syphiliticum, scabiosum, rachiticum, rheumaticum, traumaticum, vomicosum &c. & adhuc ingentem appetitum habeo ad hunc sordidum, & squalidum laborem; hunc etenim, prout ego spero maximam lucem praxi medicæ affusurum auguror, fors patefiet natura contagiorum diversorum, & rationales therapeiæ invenientur phthisium; sufficiat extra semitam hæc meminisse.

Postquam igitur, ut incipiam, ubi desii libello de morbo singulari *ovium* p. 12. Aprilis 1765. sat calidus tonitruis, fulguribus & imbribus profusis clarus præterivisset, ac Majus pluvius Austro plurimum adflante tum Junius cum Julio prioribus per omnia æquales, æstatem nostram primo accepimus VII. Augusti, quam IX. Septembris iterum nobis eripuit, brevis

 ist-

isthæc æstas nos diu noctuque calida calefecit, tonitruis cum fulgoribus subin observatis terrefecit; à V. dein iduum Septembris dies autumnales subpluvios, subfrigidos, canos quandoque ex pruinis matutinis, nebulosos, nubilos, tristes jam Austro, jam Africo, jam Borea tenente sceptra Boili viximus, donec ipsis nonis Decembris Aquilo expressis exiguis nivibus nostra compita dealbasset, frigus caussasset idque instabile; nam mox Boreas & post hunc Auster suppresso Aquilone priores nobis luserunt dies tristes.

Cslendæ demum XIII. Decembris copiosas nives dederunt ut & sequentes, frigus succeſſive intendebatur, quod deinde à sudis noctibus in siccum & rigidissimum adauctum XV. Januarii primo remittebat, qua & sequentibut Auster assiduo spirans ad ipsas Februarii nonas nives emollivit, consumpsit, frigus dispulit; atque his nonis nempe variolæ mihi primum observatæ tum in urbe tum ruri sat mites & regulares.

Reliquos porro dies Februarii & Martii ex litibus Austri & Boreæ variabiles, sub-

plu-

pluvios, ſubnivoſos & ſubfrigidos habuimus, ita tamen, ut Aries auſtrinas & temperatiores fecerit nobis pluvias.

Aprilis ſicciſſimus valde calidus, æſtivus totus quaſi ſine ventis cum tribus primis diebus Maji plurima funera infantum duxit; abhinc prima fuit absque omni pluvia XVIII. Auguſti, intermediæ pluviæ, nebuloſæ, horridæ jam Borea, jam Auſtro regnante pruinoſæ, ſubſerenæ; fulmina quaſi omni die in Majo à prandiis cum tonitruis & fulguribus audivimus; in feſtis ſancti Ioannis Baptiſtæ, Iacobi, & S. Annæ igne excitato in fornacibus cubilia nobis temperare debuimus.

Ultimos Auguſti & Septembris potiſſimos jam ſerenos gratos, jam calidos, jam horridos, canos ex pruinis & ventis ſeptentrionalibus perflatos numeravimus dies cum noctibus. Autumnus poſtquam ſol attigiſſet libram temperatus, ſiccus, gratus, imo multo gratior æſtate nos calefecit & recreavit, qui calidas etiam dederat noctes hortulanis utiles, variolas effecerat denuo mites, regulares, benignas, plurimum diſcretas, quas demum

hyems rigidiſſima, ut ſuperius retuli, fugavit penitus. Barometrum, quod hic adnotaſſe juvat, cujus altitudinem cum temperie Cœli ſollicitus notavi, per totam æſtatem quaſi ſplendida mendacia divinabat; immo fere contrarium ſuſpicari licuit plerumque illi, quod monſtrabat.

Quæ cum ita ſint, facilis quisque intelliget, quare variolæ, de quibus ſermo eſt, adeo irregulares fuerint, cur plerumque in papulis lympha pellucida, ſubpellucida, opaca, cryſtallina, ſubin flaveſcens, ſubin acris viſebatur.

Conſtitutiones nimirum tam humidæ, nebuloſæ, auſtrinæ & boreales transpirabile retinendo intra corpuſcula ſolida laxando, humores ſolvendo hæcce fecerunt. Quæ ſi quis mihi non credit, adeat mecum attentiſſimum *Huxhamum*, qui hæc jam pridem evicit p. 137. T. II. "Talis inquit atmoſphæræ conſtitutio, „quæ ægrotos ad nimiam ſalivationem „proclives reddit, probabile quoque ali„qua ex parte crudas illas cryſtallinas & „indigeſtas variolas excitare poterit, quæ „ſæpiſſime nobis occurrunt. Humida

„enim,

„enim, nebulosa frigidaque tempestas „non solum vim vasorum contrahentem „relaxat, & sanguinem vaporibus frigidis „nitrosis replet; sed præterea etiam per- „spirationem insigniter impedit; unde „acris serosa colluvies accumulatur, & „tali præcipue tempestate fieri solet, ut „hæc variolarum dominetur species.

Quid clarius exprimi potest, quam per datam delineationem tempestatum caussa variolarum, quarum historiam exaro, expressa est; humida enim fuit valde constitutio, nebulosa jam aquilonia, jam austrina; hinc crystallinæ & flaccidæ siliquosæ originem ducebant, hæc caussa fuit, quod ipsæ purulentæ dilutius pus coxerint. Non parum etiam dictis papulis mos huic genti valde nocivus erigendi fornaces faverit: *Fornaces* hic plerumque ingentes in cubilibus ponunt, illisque vesicam cupream loco unius vel plurium cacaborum ex uno latere inædificant, ita, ut una media vesicæ intra fornacem; altera vero extra fornacem promineat, posterioris partis os operculum versatile habet ad claudendam vesicam, dum aquæ in eadem calefiunt,

&

& aperiendam dum undas bullientes eximere libet, hujus veficæ lumen ab operculo rarius adæquate clauditur, fæpius ex negligentia apertum ahenum vapore aquæ bullientis totum replet cubile; hinc homines habitantes in tali cubili funt in vaporis balneo, quod laxando illorum folida, & nimium diluendo fluida ipfos ad varias ægritudines difponit, quæ à laxis folidis & nimium folutis liquidis originem ducunt.

Non tamen omnes iftas fornaces damnabiles habent, foli quafi pauperes delectantur ifthoc damno; præcipue autem ad febres putridas, maximeque miliares difponunt delineatæ fornaces, quemadmodum fæpius jam experientia convictus fum.

Verrucofas pauciffimas aliis immiftas Aprilis nimium ficcus & calidus effecerit, prout illarum epocha contendit; nam ad finem Aprilis, & per totum ferme Majum obfervatæ funt; non nego, quod humorum in eodem corpore varia denfitas, & idiofyncrafia propria cuique aliquid ad has contulerit, quam opinionem interim meam

meam *Huxhamus* confirmat p. 137. se-
„quentibus: prouti parva illa, verrucosa,
„nigra (in mea epidemia erant plerumque
„cuti concolores) species cum parca vel
„nulla salivatione ventis aquilonibus per
„longum temporis spatium flantibus, val-
„de calida vel valde frigida siccaque tem-
„pestate admodum frequenter observa-
„tur. ----" Verrucosæ porro non erant
sine materie ut D. *Mead* vult p. 18. de
variolis, sed continebant materiem cuti
naturali concolorem spissam lardaceam pu-
stulas in cuspides extendentem, quæ di-
gito prementi resistebant; hæc ipse D.
Mead p. 37. quasi oblitus dictorum agno-
visse videtur, dum scripsit: "Crystallinis
„magis periculosæ sunt *verrucosæ* vario-
„læ; quod neque suppurare potest, ne-
„que per urinam exire, crassa nimis mor-
„bi materia." Unde fors factum, quod
in hac epidemia verrucosæ non supera-
bant malignitate crystallinas.

Siliquosæ vel inanes à materie per sali-
vationem rivi instar profluente, variolas
evacuante natæ fuerint, vel materie alias
regiones corporis præeligente, quod ex-
pe-

perientia mea in hac epidemia & Cl. *Huxhami* p. 137. tomo altero confirmavit: "cujus tenuis crudæque materiæ magna „pars ſæpius iterum abſorpta ad ſangui„nem perfertur, & inſignem puſtularum „flaccidarum, vacuarum, vel *ſiliquoſarum*, „ut dicitur, relinquit copiam." Dabantur etiam variolæ, quas juraſſes plenas eſſe optimo pure; ubi tamen ad nitorem ſervandum faciei forficibus incidebantur, inanes eſſe mirabamur; erroris noſtri cauſſa craſſities cuticulæ erat, quæ quandoque illi corneæ comparari poterat, rationem porro phœnomeni mox in rivo ſalivæ vidimus: ad ſiliquoſas adhuc addi poſſunt, quæ viſæ ſunt ſemi-inanes.

Herpetoſas quas dixi vel debilitas naturæ eas elevandi, vel materiæ ad ductus ſalivales præmaturus confluxus, aut cutis rigiditas, aut parſimonia materiæ in papulas protrudendæ cauſſavit: mirum in his erat; quod cum ſuppuratoriis regularibus utcunque ſua ſtadia currebant. De cauſſa ſanguinearum nil habeo, quod dicam, quum illæ, quas vidi in filiola *Haranth* 25. die ab eruptione ex univerſali humorum putredine originem ſumpſerint.

Ad

Ad finem Augufti & fequente Septembri 1766. *Scarlatina* fat maligna obfervata eft cum tumoribus parotidum & glandularum fubmaxillarium, quibufcum fcarlatina natos adgrediebatur: hæc fcarlatina circiter 20. infantes, quantum refcivi, fuffocavit, plerofque inter 24. horas letho dedit. Terrorem incuffit hic morbus ab ignaris pro pefte habitus; dein ego vocatus non tantum peftem non effe hancce fcarlatinam docui, fed etiam methodum eidem medendi felicem adhibui, præftitui: en eandem! Præmiffa venæ fectione etiam repetita, fi fymptomata urgebant, clyfmatibus lenibus alvum proritavi ad duas vel tres excretiones nythemeri fpatio; emplaftrum de Meliloto glandulis tumidis appofui; mixturam antiphogifticam cum potu fumenda ordinavi & gargarizationes affiduas cum lacte tepido, cui ficus incoctæ erant, commendavi; atque omnes ita fervati funt, quos acceffi, præter unum infantem ad quem animam jam exhalantem ciebar.

Contta dolores rheumatifmi vulgo chronici feu non *acuti* eudemii hic morbi ferum lactis nafturcinum cum docto lignorum

magna

magna copia & diu potatum, ſapo venetu, ſaccharum lactis, gummi quajacum interna optima pharmaca deprehendi; emplaſtrum diaphoreticum cum notabili admiſtione camphoræ loco dolenti adponitur, ſubin locus dolens ſetaceo utiliter fricatur, ut & ſcintillæ electricæ eliciuntur, omni octavo mane datur ſeſqui uncia ſalis carolini ſcopo purgante & plethoricis vena tunſa aliquoties ſanguis emitti debet.

Septem jam phthiſicos ſequenti methodo ſervavi & ferme in totum reſtitui: bis de die in cibum ipſis ceſſerant IV. recentia ova aceto vini acerrimo incocta; quater de die duas partes panis biscocti, quibus mel cum anatica parte butyri recentis miſtum illinebatur abundanter, ſumebant, & vix ulla alia re uſi convaluerunt, & adhuc ſine omni tuſſi 4. illorum valent bene: R. P. Schön Capellanus Teutobrodæ, R. P. Emericus Dominicanus Iglaviæ, R. P. Joannes Roibar Iglaviæ, Tazel famulus Zaræ. Phthiſim rheumaticam aliquoties jam curavi, ſubinde & ſcrophuloſam, ſed de his olim in ſyſtemate ſymptomatico pluribus agendi erit occaſio.

Febres

Febres intermittentes non ſemper ut in libello meo de *Aphthis pecorinis* memini, cortici peruviano obediunt: & an optime contra has datur, non diſputo, id unum cadavera monſtrant ex his denatorum, quod *infarctus* & phlogoſes viſcera interna poſſideant, vide *Lieutaud* p. 44. Tom. I. Hinc ego ſequentem pulverem contra quamlibet felicius adhibeo;

℞. Pulveris radicis Bryoniæ ſalis tamariſci, florum ſalis ammoniaci ♂alium ana ſcrupulum unum, ſulphuris antimonii deaurati grana III. IV. vel V. miſce fiat Pulvis, Dentur Doſes quatuordecim, ſumat omni mane I. ex aqua fontana; ſubin addo grana X. aluminis, agarici, aut florum ſulphuris. Ipſam quotidianam *caroticam* in Domicella Antonia L. B. de Verner tenella filiola curavi mixtura, quam ſcribo: ℞. ▽. cinamom. cyd. unc. ji ▽. abſynth. uncſs. Tinctur. Rhei ▽oſæ unc. j Syrup. granorum Kermes unc j Liquor. anodin. mineral. gr. XXIV. ⊖ tamariſci, ♄is radicis bryoniæ, florum ⊖xci ♂lium á gr. XXXIV. 🜍is ♀ ji ☉ti gr. x. M. ſumat 4ter de die cochleare I.

Hydropicis excipio hydrothoracem, si vires habent primum propino emeticum, dein pharmacon compofitum ex V̄. benedicta Rulandi, extracto bryoniæ, fcillæ, fucco iridis florentinæ, roob de fpina cervina & terra foliata tartari, fumendum jubeo longo tempore, potum ordinarium dat vinum hydropicum Dris *Allen* aqua miftum, vel decoctum aperitivum majus cum baccis Juniperi, iride florentina, hacque methodo fæpius jam victor evafi hujus feralis morbi, nec meliorem methodum adufque novi.

Barbara *Freyin* habuit tumorem libonem panis unius fpithaneæ referentem fub coftis fpuriis dextris durum ligni inftar, frigidum, cuti concolorem, appofuimus herbam folius cicutæ ftörkianæ in lacte coctam, per modum cataplafmatis per dies 14. & interne gr. XXX. extracti ejufdem herbæ bis fumpfit de die, emollitus eft & fuppuratus tumor, pus bonum dedit, & penitus liberata eft hoc malo mulier; fæpius adplicui cicutam externe & interne, & raro fine effectu: vidit una mecum Barbaram *Freyin* expertiffimus Dominus Medicus *Reichart* & mirabatur effectum.

CA-

CAPUT TERTIUM.

DISCUTIT METHODUM MEDENDI VARIOLIS DESCRIPTIS CONVENIENTEM.

Homines porrexere infantibus suis variolosis pulverem pannonicum, vitæ aureum, marchionis, antispasmoticum, sennerti, lapidem bezoardicum, vel de Goa in pollinem tritum, theriacam andromachi, mithridatium, aquam cerasorum, aquam vulgo perlarum, aut margaritarum, seu potius pulverem dictarum in aqua; alii plus sapere volentes vinum piperatum propinarunt, cerevisiam integram pro potu ordinario dederunt; alii contra respuentes omnia medicamenta cubilia calefecerunt strenue, & pennis ad suffocationem usque involverunt natos.

Multæ porro proles, ne nimiam culpam ignorantiæ mederi volentium tribuam mortuæ sunt penitus neglectæ, & ut ita dicam fatis à genitoribus amore in liberos frigidis relictæ, concessæ. Sæpius recordor non sine horrore illorum, quæ mihi ob-

venerunt apud cujusdam civis Iglavienſis proles variolis laborantes: adveniens ad huncce ex examine prolium corporis & parentum deprehendi ſtigmata variolarum eſſe in niſu eruptionis, videns inſimul infantes eſſe toroſos, ſanguineos, febrim validam & delirium potens, juſſi, ut hirundines ad tibias illico apponantur, vel vena ſecetur in pede, ſi apta deprehendi poterit; præſcripſi quoque mixturam antiphlogiſticam diaphoreticam; in potum cererem tenuem, balnea pedum ordinavi adjiciens, quod à prandiis rediturus, ſi delirium ceſſaverit, emeticum ſim daturus infantibus ſuis.

Tum parens ad me, putasne Domine Medice, quod ſervari poſſint meæ proles? & quid vita illarum circiter conſtaret? Huic ego: vita certo tuarum prolium ſervabitur incolumis, ſi ea præſtiteris, quæ mandabo; nec magnæ erunt tibi expenſæ faciundæ: nam duo vel tres floreni ſufficient. Hic mihi facie moroſa repoſuit, Domine non expendam, potius his numis ſepultura meorum natorum ſolvatur, nil applicabimus; tantum te vocavimus, ut

ut morbum determines, non ut pellas: nonne talibus genitoribus merito canam illud Ovidii L. I. trist. V. 41.

Et tua sunt silicis circum præcordia venæ;
& rigidum ferri semina pectus habent.
Quæque tibi quondam tenero ducenda palato
Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.

Indicatio fuit in primo stadio harum variolarum primas vias sordibus ac saburra liberare præcipue per vomitoria, dum natura medicatrix sponte istud non sufficienter promovebat, & quantitatem miasmatis minuere; naturales enim variolas miasma variolosum per aëra volitans ventriculo primæque culinæ inoculat, quemadmodum morbillos sacco lachrymali & bronchiis; alvus insuper lubrica servari debet, & nimius sanguis hæmorrhagiis artificalibus minui; inflammationem nimiam impediveram hisce & pediluviis, sero lactis, lacte, vel infuso florum tiliæ cum lacte datis, ac mixtura ex aqua sambuci, rubi idæi, pulvere antispasmotico, stibio diaphoretico & syrupo florum tunicæ, rubi idæi.

Secundum Stadium continuationem mixturæ nuperrime ſcriptæ poſcebat, alvum lubricam, pediluvia, & largam potationem lactis puri, vel miſti cum infuſo florum tiliæ, decocto foreſti, unica ſemis ſyrupi diacodi, aut unc. III. vel IV. emulſionis ſeminum papaveris ad quietum ſomnum conciliandum quandoque neceſſaria erant.

Incipiente Stadio *ſuppurationis* & durante infanti porrexi ad manus pennam, ut faciem, manusque prurientes perpetuo parte ejusdem plumoſa ſibi fricare poſſit, & ſic temperabatur pruritus, & materies varioloſa alliciebatur ad ſuperficiem, & pharmaca ſtadii eruptionis continuare juſſeram cum lactis potu: Lubenter nati potabant lac cum modico caffee miſtum, quod Cl. *Huxhamum* ſecutus facilis & cum utilitate iisdem concedebam.

Obſervata *ſiccatione* variolarum continuo dedi purgans ex aqua florum acaciæ & ſyrupo mannato, hocque omni altero, vel tertio mane ſumendum erat infantibus, & medicinas prædictorum ſtadiorum interim continuare debebant pro indicatio-

ne;

ne; faciem ad nitorem conſervandum perſæpe ſpongia humectari juſſeram intincta tepido decocto hordei vel avenæ cum anatica parte lactis miſto; oculorum vero immunitas præſervabatur ſequenti.

℞. Emulſionis ſemin. ſumach. unciſ. camphoræ gummi tragacanthi ſubactæ gr. IV. intere croci gr. v. miſce: omni bih- vel trihorio penna v. g. perdricis humecta hacce emulſione palpebræ illinantur, quod in ſtadio eruptionis erat neceſſarium, in ſiccationis vero ſtadio oculorum apertio promovetur decocto eodem, quo forma faciei conſervatur.

Palmaria igitur remedia harum crudelium variolarum deprehendi lac, flores tiliæ, Antiphlogiſtica, decoctum foreſti, mannam, emulſiones papaveris, emeſin; hæmorrhagias ſpontaneas vel artificiales, lubricationem alvi; pediluvia; lac conſervabat formam faciei dilutum decocto avenæ; ſyrupus diacodii dolores crudeles mitigabat, utilem ſomnum invitabat; opium contra noxium convictus experimentis toties declaro; pulſum perſæpe debilem elevabant infuſum coffeæ lacti ad-

 ditum,

ditum, confectio alkermes, aqua cordialis frlgida, mithridatium; subin in auxilium vocabatur camphora, extractum corticis peruviani, cascarillæ in lacte, flores sambuci.

Contra febrem secundariam ex pure variolarum Amphimerinam variolosam kinkina male ordinatur; optime vero purgantibus post Cl. *Freind* obedit; suffocationem ex ptyalismo clysmata avertunt & gargarismi ex melle cum aceto scyllæ; delirium dispellunt epispastica pedibus adposita; raro semivesicantia crudelem medicinam in usum traxi; leve vomitorium suffocationem incautamenti more quandoque tempestive datum dispulit, quod & anginam serosam feliciter sanat; venam unicæ proli in tertio stadio ob phrenitidem ingruentem tundi jussi, ast, quod candide fateor, cum sinistro eventu; nec amplius tentabo, sed purgantibus insistam & clysmatibus.

CA-

CAPUT QUARTUM.

EXCUTIT QUÆSITA QUÆDAM SUPER VARIOLIS.

I. *An hæmorrhagia ſpontanea vel artificialis ſemper conducit varioloſis?*

Dantur Medici, qui per omnia laudant hæmorrhagias quolibet ſtadio ipſas repetentes, ſi graviora aliqua ſymptomata, quæ hæmorrhagias exigere videntur, accidunt, hique desquamatione facta ſanguine vena dempto curam claudunt, conſumant. Alii oppoſitam his penitus ineunt viam & horrent inſtar ſacrilegii tenerum profundere laticem vitalem è corpusculis parvulorum tempore contagii; reliquis vero ſtadiis nec nominari profuſionem ſanguinis ceu toxicum ſibi ſinunt. Utraque horum pars aberrat à felici & rationali methodo, ut Attentiſſimus *Huxhamus* p. 121. Tom. II. jam ſcripſerat: „nullo vero modo ſanguinis emiſſionis „uſum promiſcuum, adeo frequenter in „omni variolarum impetu adhibitum com-

„probare possum.„ In hac epidemia torosis, natu majoribus, euchymis, valida febre agitatis, delirantibus hæmorrhagia, licet unius fuerint anni, necessaria erat in contagio, quæ aliquando etiam repetebatur; cachecticis contra, debilibus, exigue febrientibus emissio sanguinis mortem certam, si major fuit, procuravit; quemadmodum hæmorrhagiæ spontaneæ in pluribus similibus natis docuerunt; si vero talibus parum laticis effluxit, languentes vix febrim amplius recipientes, variolis lymphaticis & aliis interspersis vitam dederunt.

Mirum illud sæpius in mea praxi observavi post chirurgos promiscue venas tundentes citus, quod subin sanguine dempto usque cessationem febris & doloris v. g. lateris, eadem nullis cardiacis ne vino fortissimo hungaro revocari potuerit; semper igitur febris in moderato vigore servanda, quod moderamen judicium practicum determinat. Pulchre huc immortalis Nosologus *Sauvages* Tom. I. p. 386. " vivunt autem & convalescunt è pleuriti„de, rheumatismo, plurimi, quorum

„san-

„ſanguis in vaſis ſuperſtes eſt ad coagula-
„tionem denſiſſimam diſpoſitus, & è qui-
„bus hunc pravum cruorem qui vellet
„exhaurire, ægrum jugularet.„ In quam
rem optime Cl. D. *Huxhamus* p. 122. To-
mo ſæpius citato ſcribit: "itaque ex his
„videre eſt, quam perverſa ſit generalis
„iſta opinio tam de calido quam de frigi-
„do regimine in omnibus omnium vario-
„larum ſpeciebus adhibendo. — Inter-
„dum *Sydenhami*, interdum *Mortoni* con-
„venire poteſt methodus. — Breviter
„quilibet caſus ſingularis ſingularem re-
„quirit methodum, atque Medici attenti
„eſt, ut ejus judicium juſta harum rerum
„diſpoſitione declaret.„ In quolibet dein
ſubſequo ſtadio, ſi materies ruat ad ca-
put, pectus, collum, vel abdominalia
viſcera, poterit vena aperiri. An vero
multum proficiet? ego ſaltem, ut caſus
ſuperius relatus loquitur, nihil emolu-
menti inde obſervavi, immo potius no-
cuit. Contra hypopyon ex pure variolo-
ſo regreſſo natum in tertio ſtadio venam
tundi absque fructu olim vidi.

Fini-

Finiente vel finito desquamationis stadio suadent quidam ad reliquias morbi exturbandas phlebotomiam, quandoque & repetitam; quemadmodum & Illustris *Mead* p. 43. consulit: "superest, ut dicam, nullam febrem magis requirere ut „morbi reliquiæ è corpore exterminentur. „Sanguis igitur, si vires adhuc constant, „convalescente jam ægro, detrahendus „est;" quam rem nihilominus p. 47. in exemplo aliter proponere videtur. "Hinc „refecto robore, febris jam hecticæ speciem induisse videbatur; quo circa, de-„tracto ad uncias V. sanguine, — — „Hac via temporis progressu, misso bis „terve ad uncias V. sanguine, —— la-„xatoque subinde rhabarbaro ventre, — „integra rediit sanitas.„ His non obstantibus cum debito respectu optimi Autoris hujus & aliorum edicam id, quod in hac epidemia observavi: nulli ego ad reliquias morbi educendas venam aperui sive ab initio usque finem adstiti varioloso, sive tardius in curam eundem assumpsi; nihilque hinc mali meis accidit ægrotis; neque illis, qui neglecti, aut præpostere tractati, dum mihi adferebantur ob varia

mala,

mala, quæ reſtitantes reliquiæ morbi cauſſabant, unquam profudi ſanguinem: verum ſolis laxantibus ſæpius repetitis materiem evexi, mala curavi feliciter.

Si porro effectus venæ ſectionis conſiderare volumus, non videtur eſſe neceſſaria in hoc ſtadio; nam phlebotomia non eſt depurans ſanguinis, cruditates è primis viis non expellit, quin potius adtrahit in maſſam ſanguinis; quia vaſa lactea juxta leges hydraulicas, dum alveus per hæmorrhagiam depletus eſt, potentius ſugunt. Celeberrimus inſuper *Boerhave* & *Huxhamus* de iſta venæ ſectione altum tenent ſilentium: videtur igitur inconveniens & inutilis. Aliud eſt, dum variolæ in febrim hecticam deſinunt, profecto in tali caſu videtur eſſe perutilis phlebotomia: vide D. *Mead* p. 47. Aliquoties ego contra hecticam febrem etiam novies ex aperta vena modicum ſanguinis extraxi ſemper cruſta inflammatoria tecti, hinc firmiter credidi ultimam guttam eſſe talem; quia ſigna in lingua cruſtam ſanguinis divinantia ſemper in eodem ſtatu permanſerant, idem ſæpius in rheumatiſmo me feciſſe recordor.

Lin-

Lingua alba, fubficca, tumidula, calens papillis exftantibus cruftam infulam fanguinis tecturam fideliter mihi femper prædixit.

II. *An vomitus gratis fatigat variolantes? Num convulfio in contagio femper bonas variolas promittit?*

Hanc pofitionem velle ftabilire quoad meam epidemiam videtur effe prorfus inane; quum obfervationes conftantes pro vomitu ciendo in primo ftadio variolarum harum unanimiter clamaverint, & *Hippocrates* dicat:

"Materies ducenda quo maxime natura „vergit per loca convenientia." Magnus *Huxhamus* p. 134. Tomo fæpius citato infuper hæc uberrime demonftrat: "Singula„re quoddam eft remedium, quod eru„ptionem variolarum in hoc lento & lan„guefcente cafu promovet, quando pu„ftulæ ratione haud ordinaria ad confue„tum tempus erumpunt, fed cum vel „nulla elevatione & calore minore in „cute quafi fepultæ hærent, & hoc leni „emetico excitatus *vomitus*, — quem fere

fem-

„ſemper hoc in morbo ſponte molitur na- „tura, atque nos ſequi debere ejus indi- „cationem exiſtimo ; hoc enim non ma- „teriæ morbi pars ſolum, quæ ventricu- „lum afficit, ſed quoque illa colluvies „lenta, putrida, quæ in eo, hepate, fel- „lea veſica, cæterisque fuit collecta, eji- „citur." — Quam ſententiam ſenex *Hippocrates* libro I. de diæta confirmaſſe videtur, dum dixit: "humidis confert, & vomitibus uti, quo corpus depuretur." Nulla vero ætas infantia majorem proportionem liquidorum ad ſolida habet.

D. *Mead* p. 44. inquit. "Febre inci- „piente miſſus erat è brachio ſanguis, & „concitatæ *vomitiones*." Sydenhamus optimus variolarum Delineator p. 422. ſcribit: "& poſt aliquot horas *emeticum* era- „dicativum ex infuſione croci metallorum „exhibere, quod non ſolum materiam, à „qua oritur ægritudo iſta inſolentior, fo- „ras propellit, ſed etiam ægrum ita refo- „cillat, ut jam quaſi ſanus lecto abeſſe „queat." Sane non ſine maxima laude emeticorum recordor ſæpius in ſecundo ſtadio variolas retrocedentes emetico da-

to

to illico ad cutim redire me juſſiſſe ægrumque in vado poſuiſſe: conſule *Syndenham.* p. 178. quin, ubi variolas internas adeſſe conjecturavi, nullo pharmaco ipſis mederi potui, minus eas expellere ad cutim, niſi *emetico* tempeſtive dato.

Ad hæc in vulgus notum eſt, quod convulſiones primum ſtadium variolarum vel ſecundum comitantes plerumque bonas easque diſſitas præeant, prædicant variolas.

Sed quid quæſo aliud eſt vomitus niſi convulſio diaphragmatis, muſculorum abdominalium, ventriculi & æſophagi? Hoc quantum ſcio, nemo noſtro hoc illuminato ſæculo negabit, ne ipſi vilipenſores emetici; nonne igitur eaſdem nempe benignas etiam poſt vomitum præſtolari variolas oportet? quouſque Naturæ veſtigia noſtræ optimæ Magiſtræ ſectari vomitum in hoc morbo plerumque cientis detrectabimus?

Nonne hicce locus conveniens? Profecto tot bonis eventibus in hac epidemia ad ſui imitationem Natura me traxit, ut nullibi magis.

Sin-

Singulare porro D. *Mead* operum ſuorum p. 63. in transactionibus Anglicanis ſe demonſtraſſe ait: nimirum contagium varioloſum non per ſanguinem, ſed per liquorem, qui in nervis eſt, ſpargi, & in nervos præcipue initio agere, iisdem ſeſe inſinuare miasma ibidem demonſtraverit. In variolis vero naturalibus in nervos ventriculi, quemadmodum ſymptomata prima loquuntur, agit, nauſeas. vomitus, anxietates & reliqua producit; hicce vero eſt caſus quaſi unicus, in quo impugnatores emetici in principio acutorum emeticum dant, quando nimirum anxietas, vomitus, proſtratio virium ea materie nervos ventriculi irritante absque omni inflammatione topica producuntur.

Turget in principio acutorum materies in ventriculo tunc, quando anxietas absque peripneumonia, pleuritide &c. circa præcordia, jactatio, virium magna proſtratio, non ab evacuatione, morbi longitudine, aut plethora, ſed tantum ex materie in ventriculo hærente obſervatur, & tunc audacter dandum emeticum: ita doctus ſum in Celeberrimo Lycæo Vindobonenſi.

In quam rem apprime Illustrissimus L. B. van *Swieten* Tomo II. p. 271. scripsit: " An ad modo recensitas debilitatis caussas referri possunt quædam alia satis mira „ in morbis observata ? hæret aliquando „ in morbis aliquid circa præcordia, quod „ venenata quasi vi omnes vires uno momento prosternit; & quamdiu ibi hæret, „ summam debilitatem facit, quamvis nulla jactura liquidorum prægressa fuerit, „ neque observabilis ulla mutatio in liquidis solidisque partibus corporis reliquis „ inveniatur, cui subito nata debilitas attribui posset. A bile circa præcordia „ hærente non tantum convulsiones, sed „ syncopen ortam fuisse observavit *Galenus*, excussa hac saburra per vomitum, „ illico cessabant omnia hæc mala. In febribus continuis, quæ epidemice grassabantur, mirabatur *Sydenhamus* præter „ alia mala symptomata adesse ingentem „ ac subitaneam virium prostrationein; „ emetico vero dato, omnia sæva illa symptomata, quæ & ægros excruciabant, „ & adstantes perterrefaciebant, illico mitigabantur. „

Ego

Ego, ut illud τὸ σπηδᾶν nimium forsan suppressum excitem, non tantum in prædicto casu emeticum porrigo; sed etiam illis suadeo in principiis febrium continuarum, qui nausea, ructibus, vomituritione, morsu cardiæ, vertigine tenebricosa, ore sordido, & amaro laborant, neque sine bono effectu istud facio & duce. Nam Lazarus *Riverius* p. 513. Francof. 1674. scribit: "Aliquando etiam in prin-„cipio harum febrium *vomitus* provocan-„dus est, cum videlicet ægrum nausea & vo-„mitus urget: tunc enim natura per su-„periora materiam morbificam evacuare „nititur, & Medicus illius motum adju-„vare debet. Sæpeque accidit, ut magna „materiæ copia in ventriculo & vicinis lo-„cis contineatur, quæ per vomitum quam-„primum educenda est, cum nulla tam „copiosæ & excrementitiæ materiæ con-„coctio expectari queat; & quodcunque „ingeritur in humorem consimilem immu-„tetur, aut peccantem materiam augeat.„ Hoc maxime observavi in gravidis, dum etenim istæ febre acuta corripiuntur cum nausea, vomitu & reliquis, emeticum cavens abortum ipsis non do.

Quod vero Venerandus *Hippocrates* in principio acutorum adeo emetica cavit, videtur esse ratio summa acrimonia & violentia *veratri*, quod unice ad emesin excitandam adhibuerat, noverat, prout pridem jam Lazarus *Riverius* p. 159. dictaverat: „Quod si forte Hippocratis & Galeni „temporibus minus usitatæ fuerint hujus„modi purgationes, in morborum princi„piis usurpatæ; ideo factum certissimum „est, quod illis temporibus vehementia „tantum, acria, & maligna medicamen„ta propinari consueverant. Neque mi„tiora illa atque benigniora nostris tem„poribus familiarissima, illis nota erant, „quæ sine ulla fere molestia usurpari pos„sunt.„ Præterea Illustrissimus L. B. van *Swieten* intimus Boerhavii & Hippocratis genius in principio acutorum dedit & approbavit emetica, ubi inflammationes topicæ & tumores aberant, ut videre est Tom. II. p. 133. usque 263. in tantum, ut p. 224. ediderit: "ubi vero vel tanta co„pia est corruptæ bilis, vel adeo intensa „jam ejus malignitas, ut his emendari ne„queat, sed à quovis assumpto, quan„tumvis gratum etiam fuerit, augeatur

„nau-

„nauſea; nihil ſupereſt, quam ut *vomito-*
„*rio* dato ſurſum expellatur, & p. 225.
„ejusdem tomi: ſi vero ſigna docuerint,
„lentam & viſcidam materiam, in ventri-
„culo aut vicinis locis fluctuantem, eſſe
„nauſeæ cauſſam, hæc pariter tollenda
„erit.„ Numquid *Hippocrates* Lipyriæ
„ſalutem poſuit in unica cholera? Nonne
Lycia ſanata eſt veratro ex febre laborans
cum dolore & magno liene? An Eury-
nactis filia ſervata fuiſſet, ſi *botrus* in prin-
cipio emetico excuſſus fuiſſet? Cleocho
T. I. p. 851. præſentibus caloribus mani-
feſtis veratrum exhibuit *Hippocrates.*

Venerandus *Hippocrates* de locis in ho-
mine T. I. p. 395. de febre ex pituita nata
ait: "Nam ſi quis homini vomenti aquam
„multam bibendam dare velit, eluentur
„ea, propter quæ vomit, una cum vo-
„mitu. Et ſic quidem vomitus per vomi-
„tum ſedatur.„ Idem Tom. II. p. 168.
loquens de febre forte cum ſiti exaravit:
„Si vero *bilis* aut *pituita* ad cor conſede-
„rit, aqua frigida, aut aqua mulſa pota
„vomant.„ Tum Tomo I. p. 252. de fe-
bre à repletione diſputans proponit: „Si

„curam celerem facere velit, *veratro* pur-
„gandus eſt.„ Quod porro ulterius con-
firmavit T. II. p. 169. de cauſo agens ſe-
quentibus: "purgato autem quam celerri-
„me pharmaco ſive *ſurſum* ſive deorſum
„opus habere tibi viſum fuerit„ Et
quod plus eſt idem Hippocrates in Peri-
pneumonia, Pleuritide, Phrenitide eme-
tica propinare non exhorruit: "At Me-
„dicamenta *ſurſum* educentia ſexta & ſe-
„ptima ac nona die, & morbo adhuc ul-
„terius progreſſo, magis exhibeto. Sit
„autem medicamentum veratrum album,
„Thapſia, elaterium recens, ſingula æquis
„portionibus.„

Hinc non eſt mirum, quod ſummus obſervator D. *Huxhamus* emetica lenia in *angina* maligna, & peripneumonia maximo cum effectu dederit T. II. p. 185. & T. III. p. 112. curioſus conſulat, ſi dubitat. Non ergo fruſtra fatigant emetica in contagio variolarum natos, emetica non ſunt ex therapeia febrium acutarum extrudenda; dedit etenim *Hippocrates* in principio acutorum emetica, quando *bilis* vel *pituita* gravabant præcordia, dedit

etiam

etiam in peripneumonia, pleuritide, & causo, ipseque Expertissimus Medicorum agnovit, quod febres à repletione celerrime *veratro* curentur.

Convulsio, ad quam jam me converto, plerumque, ut Sydenhamus p. 80. 243. 502. docuit, dissitas & benignas præcessit variolas, studiosus scripsi plerumque; nam si convulsio nimis diu perseveravit licet in contagio, nullam evacuationem promovit, nimiaque fuerit, nihil bonitatis promittebat. Curiosus sæpius mecum pensitavi: quid tandem boni, & quomodo convulsio præstaret? Qua cogitatione occupatus subin curiosius examinavi servientes variolosis, tum ipsos variolosos rogavi, quid illis accidat, dum ipsos convulsio jactat? conspexi etiam lecticinia infantum, neque gratis; nam deprehendi, quod plerisque spasmi majores scybala aliquando, & urinas ex vesica exprimant; exprimit convulsio variolas ad cutim, ut ad oculum observatur post quamlibet. Desii dein mirari & inquirere rationem præsagii, quod præbet convulsio in contagio, Convulsio contra in stadio suppuratio-

rationis vel desquamationis mala eſt ſigno & effectu; quia non naſcitur à Natura hoſtem extrudente, ſed ab hoſte arcem naturæ irritante obruente cerebrum.

III. *Numquid tenellis natorum corpuſculis veſicantia admota plus proſunt, vel nocent?*

Horruit Baglivus p. 651. & ſequentibus veſicantia nimium quantum, ego etiam, dum huc veni, non niſi trepidus eadem appoſui, hic uſus veſicantium penitus ignotus mihi caute introducendus erat; horrent quoque plures Medici cum vulgo crudelem operationem cantharidum, & ſi mihi audaciori effectum præmeditatum non obtineant abſque omni miſericordia obloquuntur homines.

Verum quidem eſt, quod hyſtericæ mulieres & viri hypochondriaci veſicante irritentur, & in pejora ruant: non tamen ſemper iſtud accidit. Probe enim recordor, quod Viro Religioſo hypochondriaco in tantum, ut jam ſine febre inceperit delirare triſtis, unius palmæ Veſicatoria ad quamque ſuram appoſuerim, veſicisque

ab-

ablatis eisdem locis renovata admoverim denuo, atque ita sanam mentem ipsi reddiderim.

Sed hic præcipua quæstio est: an tenellis natorum corpusculis sine piaculo vesicans admoveri possit; notum enim est infantes à minimis quibusque alterari & convelli: nutrix irata det ubera ducenda infanti, mox tenellus alterationes, tormina, convulsiones, icterum patitur, aliquando plane habet inde mortem spes unica familiæ.

Cuspide aciculæ tenera puella pungatur, quantæ non inde mutationes, & confusiones in sensili ejus systemate. Deformis vetula turvo suo vultu & horrido fixius conspiciat natum in cunis; subito ille alteratur, pallescit, siccatur, tabescit: (hoc vulgus fascinationem vocat) ubera ducere recusat, quandoque & moritur. Quid ni *vesicans* acerrimum medicamentum totum systema irritabilissimum infantis turbabit, convellet & ad tartara vehet!

Ego ecquidem vesicantibus in hac epidemia usus non sum; quum opus crudeli

iſto pharmaco non habuerim; cæterum in aliis morbis hoc heroico emplaſtro audaciſſimus jam utor etiam in infantibus 4. 5. 6. 8. 10. annorum ſine ullo incommodo, nunquam inde horum aliquis convulſus fuit, imo vix iſchuriam vel ſtranguriam paſſus: fatendum quidem eſt, quod his tenellis veſicans nunquam appoſuerim, quin una media vel ⅓. parte emplaſtri de Meliloto idem temperatum fuerit, quod veſicas nihilominus pollicis altitudine quandoque ſat latas levabat: ſed jam propero ad hiſtoriam, ex qua omnia hæc patebunt, narrandam.

Puer novennis ex pleuritide laborans VII. uſque diem morbi à medicaſtris ſusdeque tractabatur; dederunt etenim ipſi ſine venæ ſectione ter emeticum ſat forte præter alia contra indicata. De nato ſcrupuloſe examinatis adſtantibus examinavi dein puerum ejuſque pulſum, linguam, urinam & reliqua ſymptomata curioſius inſpexi, unde deprehendi tuſſim ſiccam, inanem, pleuritidem anteriorem gravem, pulſum in inſpiratione intermittentem, linguam ſiccam non tamen albam, verbo mor-

morbum inveni adhuc crudum; hinc ſanguinis è vena brachii tunſa uncias VI. demi, qui ſpiſſus ſine cruſta inflammatoria erat, dein mane proximo ex religata vena uncias IV. adhuc laticis vitalis eodem modo conſtituti accepi: inſuper omnia ex arte indicata applicui remedia; cum autem ne pilo morbus levabatur VIII. die ad veſperam veſicans imperialis numi magnitudine ad ſuram admovens in uſu aliorum perexi.

Nono die ſemiturbidam urinam, bilioſam, de depoſitione ſedimenti ne cogitantem minxit; pulſus erat celerrimus, mollis, gracilis, in inſpiratione intermittens; facies rubra, oculi truces, ſemi-aperti, mutus & tremulus feſtucas venabatur, projectis artubus inverecundus, mento & labiis pendulis jacuit, hæc omnia etiam X. morbi die durarunt; veſicans VIII. appoſitum tota nocte nihil adtraxit. Quapropter XI. morbi vel ad minus XIV. moriturum puerum ſperabam; maxime ex eo quia medicamenta quæcunque oblata nihil profècerant, & ad ſerum X. reſpiratio ſtertoroſa, ſudor capitis tantum viſcidus & ſubfrigidus ſupervenerat; dixi igitur adſtantibus, unum

adhuc

adhuc ſupereſſe remedium anceps quidem, nempe ſi admittitis veſicans mitigatum ½. emplaſtri de meliloto, cujus diameter palmam romanam æquet, loco, quem ſibi dolere olim querebatur, admovebo, in qua re, quum aſſenſum plenum adſtantes mihi præbuerint, juſſi admoveri dictum veſicans loco prius aceto ſcillitico perfricto, ſimulque prohibui, ne ullus ante meum adventum, qui proximo mane erat futurus, removeat emplaſtrum.

Noctu attrahente veſicam emplaſtro tantos clamores inarticulatos, jactationes puer fecerat, ut adſtantes tota nocte ne oculum clauſerint; unde anxii meum adventum præſtolati ſunt. Itaque in mea præſentia emplaſtrum remotum fuit, veſica pollicis altitudinem æquans diſciſſa & ſerum ſubflavum exemptum fuit XII. mali; urina illico ſedimentum album depoſuit, febris remiſit: pulſus apyretos, reſpiratio bona; appetitus, ſomnus acceſſit, præſens ſibi erat licet mutus, qualis & manſit uſque XVIII. morbi; XIII. morbi per alvum pus ſtriis ſanguineis diſtinctum ad aliquot cochlearia depoſuit, judicatus perfecte vires ſucceſſive recepit priſtinas & XVIII. ab

initio

initio pleuritidis loquela ſponte ſibi redivit.

Anginam in quodam Religioſo pictore 30. annorum ſynanchen venæ ſectionibus tribus factis tantis, ut ſub ultima in animi deliquium caderet, ne hilo minuere potui, quamvis omnia ex arte præſcripſerim nota, epiſpaſticum collo toti circumpoſuerim ex fermento panis, farina ſeminum ſinápios, ſapone nigro & aceto ſcillitico factum; videns igitur, quod ómnibus nihil proficiam, & angina jam jam in ſuppurationem tendat: veſicante tum integrum anterius collum obvolvi, quo amoto poſt XII. horas veſica reſpondens latitudini emplaſtri ad pollicem alta, materiem ſpiſſam, tremulam inſtar gelatinæ flaveſcentis continens nobis ſe ſtitit, & quod mirandum & imitandum angina ſublata fuit.

Neque hoc abſque Conſilio Illuſtriſſimi L. B. van *Swieten* feci Præceptoris mei, qui ſicut omnia indefeſſa diligentia & acerrimo judicio ad quemlibet morbum ex veterum monumentis collegit, ſua addidit; ita etiam *veſicatoria* ſuis locis propoſuit, commendavit, & tom. III. Comment. p.

48.

48. scripsit: "ubi autem post sanguinis evacuationem requisitam minutus fuit multum febrilis impetus, nec in urina aut fæcibus alvinis putredinis signa apparent, tamen dolor manet, vel pulmo oppleri incipit, tunc videtur à *vesicatoriis* multum boni posse exspectari. Vidi in tali casu dolenti lateri applicatum fuisse vesicatorium, quod & ipse aliquando feci, fausto cum eventu."

Ego sane contra plurimos morbos vesicantia adpono, quandoque & ipsis tenellis infantibus. Præterea vesicatoria D. *Mead* p. 46. infantibus variolosis admovit: "vesicatorium nempe sub occipitio: & semivesicatoria, ex emplastro cephalico dicto & vesicatorio pari portione commistis pedum plantis." & p. 36. verum tamen præter hæc, die à prima eruptione V. vel VI. imponenda sunt, tum sub imam colli vertebram, tum brachiis & tibiis internis vesicatoria."

Quod ipsum confirmavit D. *Huxhamus* p. 132. sequentibus: "in tali autem casu id adhibendum atque vesicatoria ad con tractilem vasorum vim quiescentem ex-

„ci-

„citandam applicanda esse, haud ignoro."
Vide *Freind* p. 67.

IV. *Quantinam momenti opium in variolis?*

Hæc epidemia in nullo stadio opiatis mitigabatur, imo crudelior ad hæc oblata recalcitrabat: ante eruptionem alioquin nulla dedi opiata, quum nec ratio suadeat, nec authoritas alliceat; hinc eruptis quasi omnibus jam variolis primo propinavi ʒvj syrupi *diacodi* vespere & mane; quia vero hæc dosis cum exiguo effectu dabatur, duplicavi eandem cum addito gr. ß extracti opii; veniens dein inveni puerum stupidum, semiapertis oculis jacentem, raro respirantem, salivæ subin quid demittentem in ventriculum; pulsus erat rarior, vix febrilis, variolæ fere minores; Natura igitur priore dosi parum juvabatur in suo labore, hac contra majore suppressa sui, suique laboris oblita morbo bella nulla gessit, quin potius nepenthe debilitata, obtusa victam se dare voluit. Parentes dubitantes de vita prolis per omnia me rogarunt, istum feralem ne darem amplius syrupum, lubentius, dicebant, volumus ejulantem audire prolem ex crudelitate

vario-

variolarum, quam moribundo adſtare nato dilecto ex iſto mortifero ſyrupo: hoc periculum in filio *Vincentio* cauponis ad album leonem feci. In aliis expertus ſum laudanum liquidum, & varia opium continentia, ipſiusque extractum opii adhuc cum pejore effectu. Sapientiſſime igitur ad rem D. *Lieutaud* p. 438. ſcribit: "Hy-„pnotica ſane, humorum ferociam repri-„mendo doloribus occurrunt, ſomnum „accerſunt; ſed morbum quodam vela-„mine obducunt, & producunt: delirium „præterea hiſce remediis in furorem ſæ-„pius vertitur; nedum compeſcatur; & „alvus comprimi ſolet." Opium ſanguinem ad caput allicit; hinc vana gaudia, oblivio curarum brevis, hinc noxius ſopor, non enim mitigatione irritantis ſomnus invitatur, ſed oppreſſione cerebri inducitur; in nervos & cerebrum per plexum coronarium ſtomachicum agit, horum actionem ſopit, ſpiritus nerveos ſopit, & fors depravat.

An ergo ratio non diſſuadet propinare opium varioloſis, quorum ſanguis aliunde lenteſcit, funditur in liquamen pus dictum;

præ-

præcipue vero variolis lymphaticis videtur contrariari, in quibus ferme totus ſanguis lympha eſt lenta & acris, quam utique opium augebit. An ergo fit coctio & emendatio humorum ſub effectu opii, vel potius liquidorum deterioratio, corruptio & ſolidorum laxatio, præſertim dum majore doſi porriguntur? Ita effectus opii, quos ſæpius in meis ægris curioſius conſideravi, opinari nobis ſuadent. An igitur opium ſicut *belladona* generationem puris auget? An ægri *Sydenhami* methodo tractati varioloſi id confirmant puſtulas acu punctas toties pure plenas ſiſtentes, replentes? Nonne *Phthiſicis* præſertim illis, quos ſudor nocturnus eliquat, opium præpoſtere datur?

Opiata, quod plus eſt, alvum, quæ ſemper libera debet ſervari, obſtipant, ſalivationem minuunt, ſuffocationem parant, teſtis eſt hæc epidemia; ſanguinem, quemadmodum Cl. B. *Trailles* ſect. I. p. 87. demonſtravit, copioſiorem ad caput determinant; quid ni ergo & ad faciem, oculos ac aures; hinc *Sydenhamianis* hypopya, tumores magni faciei, ſuffocatio,

privatio lucis diuturna & alia plura. Profecto omnes, quantum ſcio, ex numero variolarum, & maxime illarum in facie periculum ægri conjecturant & recte quidem. Nonne etiam ex materie varioloſa ſanguini innatante, quam Medicus majoris facere debet ipſis puſtulis, copioſiore ad caput, faciem per opiata determinata periculum majus juſtiſſime metiemur; ſed dicent opii in variolis patroni cum D. *Huxhamo* T. II. p. 139. "nulla dantur re-„media, quæ tam efficaciter humores te-„nues, acres inſpiſſent; ſcilicet in cru-„dis, ichoroſis & coctione difficilibus va-„riolis & profuſo ptyaliſmo, eorum irri-„tationem & defluxum avertant, & pu-„ſtulis maturent, quam *opiata* convenien-„ti ratione data. Profecto, quando co-„pioſæ adſunt puſtulæ ſine eis parum effi-„cere valemus, inprimis verſus morbi „ſtatum, ubi iſtæ valde dolent. —"

Huic attentiſſimo tot annorum Obſervatori & Practico Expertiſſimo nihil repono præter meam obſervationem conſtantem in hac epidemia, quam ſupra deſcripſi: profecto ex veneratione maxima erga

Hux-

Huxhamum citata ejusdem verba semper in fronte gestavi, iisque plus quam meis credidi oculis, donec sæpius repetita experientia me redarguisset & ad aliam viam capessendam coëgisset.

Pluris dein faciens ægrum quam Autorem mihi cæterum laudatissimum sequentem aliam inveni viam: emulsiones amygdalarum, seminum frigidorum majorum, papaveris, syrupum Diacodi, ficus, passulas & præsertim lac pauxillo *caffée* ditatum ad lubitum haurienda sumenda dedi infantibus, quæ, quod sancte asseverare possum, felices præstiterunt effectus. dolores mitigabant, salivam nimis tenuem inspissarunt, pustulas sat spisso & bono pure impleverunt: balnea insuper ex hydrogala pedum omni die bis applicui, quæ somnus saltem unius alteriusve horæ reficiens secutus est coctionem variolarum promovens.

Quid quæso lacte & emulsionibus magis inspissat humores, acrimoniam involnit, dolores lenit, coctionem pustularum promovet, somnum invitat? Infantibus præterea nil gratius nil convenientius esse po-

teſt, quum ex lacte hucusque plurimum vixerint, corpuſculum ſuum totum inde habeant, cui ſi modicum coffeæ infuſi addatur & ſacchari, omnis pagina tum abſoluta eſſe videtur. Nam infuſum baccarum uſtulatarum coffeæ cruditates ventriculi conſumit, circulationem promovet, ſudorem exprimendo, vel diureſin promovendo inſpiſſat humores, quem potum in variolis crudis, lymphaticis D. *Huxhamus* p. 138. adprobavit his verbis: "Aut cyatho potus *Coffeæ*, cui interdum „parum lactis tenuis affundendum, deglutiri poſſunt; quem potum Coffeæ per „totum variolarum decurſum plures hauſiſſe ægrotos ſine ullo malo, immo cum „exoptato effectu cognovi; cum is evidenter irritantem vexantemque tuſſim „acri iſta tenuique deſtillatione excitatam, „compeſcat."

Cyathis pluribus pro doſi & absque ſaccharo hauſtis perſæpe tertianas febres in me & aliis feliciter devici, quod in tranſitu, & in laudem Coffeæ ſit dictum. Cl. D. *Mead*, ut ad opium me denuo convertam, licet opiata ſuadeat moderata ma-

nu

nu data p. 44. in exemplo illuſtri, prout vocat, ſequentia nihilominus habet. "Die eruptionis IV. cum jam urgeret de„lirium, ad ſomnum inducendum ſyrupi „è *meconio* drachmas VI. hauſit æger; qui „tamen nil prorſus valebat."

Verum equidem eſt, quod ego, ut ſuperius ſcripſi candide, mithridatii Damocratis ʒß in mixtura unius vel II. unciarum intra diem conſumendam ordinaverim pluribus bono cum effectu, ſed hoc nullo modo pro opiatis pugnat; quia bonum iſtud cardiacum, cujus maxima pars eſt mel deſpumatum, in drachma ſemiſſe $\frac{1}{10}$. ſolum partem grani de opio continet; neque ad ſomnum conciliandum, dolorem mitigandum, quæ etiam nunquam præſtitit, mithridatium dedi, ſolum ad febrim excitandam, vires augendas illud immiſcui.

Nemo nullus ſpero ex ſyrupo quoque *diacodi*, papaveris emulſionibus contra me argumentabitur, opio patrocinabitur, quæ nec narcotica, nec calida ſunt pharmaca ut opium, minus adhuc ſeptica, ſi tamen quis obganiet, remittam illum ad

p. II. Cl. B. *Trailles* Argumenti vexatissimi, & tacebit illa relecta. Si quis porro ad febrim secundariam amphimerinam, exacerbationes sopiendas præscribere continuat opium, nae ille media die caligare vult.

Interim nemo velim credat me opio prorsus abstinuisse in descripta epidemia; adhibui etenim illud felix ad nimiam solutam alvum, ad profusam salivationem quandoque, hæmorrhagias sanguinis cohibendas cum reliquis, quæ Ars ad dictas evacuationes sistendas invenit: in quem finem drachma I. theriacæ andromachi, vel guttæ VIII. laudani liquidi Sydenhami suffecerunt.

V. *An liber alvus variolosis utilis? an fluens ex purgantibus datis aliquando necessaria?*

Qui in variolis emeticis & purgantibus recte uti novit, ille maximam partem possidet eorum, quæ ad felices curas variolarum requiruntur; aperta alvus currentibus his sua stadia non tantum excrementa, mucum, variam saburram, bilem è primis viis

viis evacuat; verum etiam miasmatis, materiæ variolosæ, quæ sanguini innatat, ad salivales glandulas tendit, faciem tumefacit, febrim secundariam potissimum excitat, ad cavum fistulæ intestinalis alliciendo minuit. Quæ D. *Lieutaud* p. 438. cum maxume adprobavit. "Interea alvus „per totum morbi decursum servanda est „libera; præsertim si plus æquo tument „facies & cervix, sub quo statu oportune „adhibentur *serum* lactis, pruna damasce-„na, cassia, aliaque laxantia blandiora, „vel congrua injiciuntur enemata." In quam rem adhuc clarius D. *Mead* p. 50. sese explicuit, dum scripsit. "Usque adeo „morbo huic congruit quæcunque humo-„rum expurgatio; ut eam, si venenata „materia, quod in casibus fit gravioribus, „exsuperet, nunquam non moliatur Na-„tura. Hinc in adultis salivæ fluxus pri-„mis eruptionis diebus supervenit; infan-„tes vero, qui ægre aliquid exspuunt, „cita alvus per totum fere morbum exer-„cet. Utraque exinanitio hic magni „momenti est."

Cl. quoque D. *Simson* summa cum utilitate blande apertam servavit alvum toto

ſuppurationis tempore, quemadmodum Cl. B. *Trailles* ſect. II. p. 137. excitat: "Atque prorſus laudabili ſtudio ſummum „uſum catharticorum docens Cl. *Simſon*, „Sydenhamumque ſimul taxans toto ſup-„purationis tempore uſui anodynorum „unice intentum, pro tumore capitis ma-„nuumque ſuſtentando, ſed ad omnia pra-„va ſymptomata præoccupanda parcius uti „conſueviſſe *opio* fatetur, & toto ſuppu-„rationis tempore *alvum* blande *apertam* „ſervaſſe, optimo ſucceſſu ait, nilque ſe „inveniſſe pro moderanda febre aptius: „quin non mirum eſſe dicit, tot ægros „perire, ſi alvus à principio ad finem ſit „clauſa, & Medicus de ea ſolvenda non „cogitaverit, ſub perpetua *opii* adhibitio-„ne, idem confirmat ex *Salusbury lade*.

Sane in hac & 1771. epidemia, cujus hiſtoriam ſcribo, toto morbi tempore ſollicitus fui, alvus omni die ut reſpondeat, quæ ſi clauſa manſit XXIV. horis eam illico conulo ſaponis vulgaris oleo olivarum illito, vel alio ſuppoſitorio, vel clyſmate, quod melius, ſollicitavi. Dum vero varioloſus etiam ter de die alvum exoneravit,

ravit, de eadem adſtringenda ne cogitavi, ſi cætera æger ſe bene habuit, vires non decreſcebant; ſecus facile cohibui nimium profuſam. Ad ſalivæ fluxum minuendum purgans ordinario ſuffecerat: iſta methodus cum lactis potu, & emulſionibus longe felicius ſomnum invitabat horarium, poſſumque ſancte aſſerere, quod optatum finem curationem obtinuerim hacce omnium, ad quos in principio citus fui excepta filiola aurifabri *Sedlmayer* inobediente mihi & parentibus, & plurium qui tardius meam opem implorarunt.

Verum eſt, quod ſaliva minus fluxerit; minus facies intumuerit meorum ægrorum etiam illorum, qui meras *purulentas* habuerunt variolas; omnes tamen cito & bene curati ſunt, nec mirandum; nam parum refert, exeat materies varioloſa per glandulas ſalivales, vel per meſentericas ac inteſtinales ad inteſtina pluat, & inde cum fæcibus excernatur, hoc unicum habent hi poſtremi adhuc commodi, quod ſuffocatione, ſputatione, tam diuturna palpebrarum clauſura &c. ſint liberi; dolores inſuper crudeles in hac epidemia

 alvus

alvus aperta mitigabat; erat ergo utilissima aperta alvus his variolis.

Necessarium erat, ut ad initium *siccationis* me convertam, inchoante hacce subito propinare *purgans* lene, quod ter, quater, vel pluries intermisso semper uno alterove die repetivi; atque hæc erat unica *salus* omnium natorum, quo neglecto remedio tristes, suspirantes tacite febrientes & delirantes cadebant victimæ XIV. XVII. XX. XXIV. die morbi: vide Johannis *Freind* epistolam de *purgantibus*, D. *Mead* p. 39. Hippocratis fragmentum de purgantibus.

VI. Quotuplex est contagium seu miasma variolosum?

Per me licet, ducant Autores ab anno Christi nati 622. ex *Arabia* variolarum primam originem, vel ipsam cum Cl. *Freindio* in *Ægypto* quærant, ubi D. *Mead* etiam pestis erexit caminum, ut p. 16. de peste legi potest; disputent alii, quibus meliora pectora finxerat Titan, de essentia seu principiis constitutivis *miasmatis* variolosi: Solum ego hic inquirere conabor,

bor, num diverſa genera variolarum diverſa ſibique ſemper propria habeant miasmata? id eſt, ut clarius me explicem: numquid miasma benignarum ſemper benignas producat & nunquam malignas puſtulas generet? Ecquid lymphaticarum contagium diſſitum ſit à miasmate illo, quod verrucoſas, aut ſanguineas extrudit? aut potius unum idemque contagium, & ejusdem ſemper fortitudinis, naturæ, ſpeciei, tam diverſas ſpecies variolarum in diverſis corporibus, ætatibus, regionibus, occaſionibus, conſtitutionibus anni, conſuetudinibus, victu, medellis procreat?

Quod poſterius ſi demonſtravero, haud leve, credo, momentum pro inoculatione, de qua mox, efficiam; nam, ſi unum tantum eſt contagium omnium variolarum, nunquam poterit inſerere pus ex ſua natura benignum malignas puſtulas; verum tantum ob inſufficientem attentionem ſeminatoris ad ea corporis, quæ id eo diſponunt, ut in eo benignum miasma malignas protrudat puſtulas, iſtud fiet. Quod ſequentibus à *poſteriore* ut ajunt, demonſtrabo.

Cujus-

Cujusque ſane epidemiæ Medici attenti Naturæ miniſtri malignitatis cauſſam aſſignarunt, vel ad minus aſſignare potuerunt à conſtitutione anni, temperie corporis, diæta, ætate, morbis concurrentibus, medicamentis &c. petitas nimium quam probabiles, in quam rem optime ſcripſit D. *Mead* : "mirabitur forſan aliquis, quod „in his cauſis ipſam peſtiferi ſeminis natu„ram non memoraverim. Præterquam „autem quod nullis modis hæc cognoſci „poſſit, ad varium morbi genus produ„cendum haud magnum habere momen„tum videtur. Sæpiſſime enim in eadem „familia, ubi, tetra hac lue ſæviente, „alii ab aliis vi contagionis corripiuntur, „his bene, illis vero male, rem cedere „percipimus.

„Temperamenta autem corporum tan„tum valent, ut quaſi jure hæreditario ad „conſanguineos deſcendant; unde morbi „quidam familiares deprehenduntur, & „certis familiis exitiales.

„Anni tempora alia aliis morbis oppor„tuniora eſſe, ac febres, quæ per popu„lum graſſantur, inde oriri, illasque ma-

xime,

„ xime, in quibus humor aliquis per cu-
„ tim propellitur, horum varietates ſen-
„ tire quotidie experimur. „ Multo au-
tem clarius ſuper his Cl. *Huxhamus* diſpu-
tat: " Aëris conſtitutio differens differen-
„ tes effectus in ſanis eoque magis in ægrotis
„ & debilibus indeque etiam in morbis edit.
„ — Aliam Atmosphæræ conſtitutionem
„ progreſſum morborum epidemicorum,
„ ſpeciatim variolarum promovere, aliam
„ vero retardare, diu jam obſervatum eſt.
„ — Peſtis ipſa aëris mutatione à calido
„ humidoque in frigidum & ſiccum ple-
„ rumque cohibetur. „ — Sydenham p.
216. quoque mecum dum vixit, ſenſit &
Venerandus ſenex Hippocrates omnia hæc
confirmavit Tomo I. p. 323. „ qualia ve-
„ ro ſunt tempora, tales etiam erunt mor-
„ bi, & conſtitutiones ex ipſis. Si tem-
„ pora tempeſtive, & ordinate ſe habue-
„ rint, morbos judicatu faciles faciunt.
„ Vernaculi autem temporum morbi indi-
„ cant mutationes. & prout evariaverit
„ tempus, ſimiles aut diſſimiles erunt mor-
„ bi, qui in hoc tempore oriuntur. Si
„ vero ſimiliter procedat, ejusmodi quo-
„ que fuerint morbi, & ad talem modum
„ tra-

„tracti.„ Quæ omnia Caput 2dum relegenti magis patebunt, ubi inveniet occasiones malignitatis variolarum harum in constitutione anni abundanter; nullam vero in Natura miasmatis, quod semper æquale idque benignum experimur.

Semina rerum immutabilia sunt, quamvis res natæ ex his varie laudant, quod optime Botanici norunt: Sumat exempli caussa Botanicus ex una eademque capsula semina unius individuæ plantæ, seminet quædam horum in solo pingui, quædam glareoso, sterili: alia transferat ad Alpes: alia udis committat; aliis torridum, frigidum aliis, vel etiam temperatum clima artificiale aut naturale conciliet: Stupebit hic tantas varietates ejusdem plantæ, ut ipsam ægre dignoscat; hinc proveniunt flores monstrosi, mutilati, eunuchi, multiplicati, pleni, castrati, proliferi, numero ludentes in omnibus ferme partibus fructificationis; hinc herbæ luxuriantes, fasciatæ, plicatæ, mutilatæ, ex hirtis glabræ, ex aculeatis inermes, crispæ, odore, sapore, viribus à se ipsis dissitæ, coloribus in infinitum variantes & recre-

antes

antes floriſtas, ut Tulipa, Adianthus, cum Hyacintho ad luxuriam usque continuat. Planta interim crevit ex eodem immutabili ex ſua natura ſemine, tantummodo Clima, Solum, Regio, cultura, annus adeo diverſa monſtra procreafunt. Quidni idem accidit in variolis? Ita ſane ſuperius dicta docent, confirmant eſſentialia ſymptomata variolas per tot ſæcula comitantia; Textus *Razzis* de variolis hodie adhuc iisdem conformis, cura prophylactica variolas benignas in epidemia vulgo maligna procurans, diverſitas ſymptomatum in variis ſubjectis ex occaſionibus vel temperamentis, ejusdem epidemiæ mutatio prout temperies cœli variat.

VII. Ecquid cauſa inoculationis variolarum jam acta?

Quandoquidem millia millionum & ſexagies mille millionum variolæ naturales hominum mactaverint, præſertim, ſi quis natos natorum, & qui naſcentur ab illis, addat, in cauſſas illarum inveniendas multum deſudarunt alii, methodum alii eisdem medendi diu noctuque quæſiverunt;

runt; alii sperabant *Antidotum* variolas in radice suffocans, prævertens, quale specificum celeberrimus *Boerhave* desiderabat, dum Aphoris 1391. 1392. exaravit: "Quale inveniri posse, comparatio historiæ antidotorum, & indoles hujus mali, „faciunt sperare; & ad indagandum im„pellit summa hinc futura humano generi „utilitas.„

„In Stibio & Mercurio, ad magnam „penetrabilitatem arte deductis, nec ta„men salina acrimonia nimium corrosivis, „sed bene unitis, ut bene quæramus, in„citat aliquis horum aliquando successus.„

Hanc Boerhavii, quamvis eidem contrarius videatur p. 42. firmat Cl. D. *Mead* p. 59. sequentibus: "Vidi olim multos „in nosocomio, quos lue venerea con„taminatos, salivæ fluxu per mercurialia „proritato perpurgare necesse fuerat; „cum, exhausto jam corpore, macie pe„ne conficerentur, in hanc tandem luem „incidentes (variolas puta) omnes facilli„me salvos evasisse.„ Probat idem adhuc clarius exemplo p. 46. illustri, quod vocat.

Præ-

Præterea Cl. *Huxhamus* p. 126. ad mercurium experiundum inclinat, quibusdam ſibi, ut ait notis, ductus exemplis; p. 154. purgantibus calomel addit. Inſuper ſalivatio materiæ puſtulas replenti, & puri ex iisdem fluenti, tranſpiranti, ut in hac epidemia toties expertus ſum, æquivalens ad mercurium in hoc morbo ulterius tentandum nos allicit.

Si igitur quis ſibi fideret non neglectis debitis evacuationibus incipiente febre contagii variolarum *panacœam* mercurialem infantibus tanta dare doſi, ut ſalivarent: an hic variolas in radice ſuffocaret, præverteret? Numquid primo ſtadio & reliquis exhibita moderata doſi aquila alba ex quibusvis malignis benignas efficeret puſtulas? olim experiri non negligam.

Alii plurimi iique ſummi Viri artificialibus variolis per inoculationem datis, poſtquam illuſtris Domina Maria *Worthley* Anno 1722. operationem inſitionis ex Turcia in Angliam tuliſſet, à crudelitate

& funeribus naturalium præſervare natos ſatagebant videntes, quod ex his

Miſta ſenum ac juvenum denſentur funera: nullum
Sæva caput Proſerpina fugit.

Ego ſane nil magis, quam rixas, ſat olim harum damna expertus, vito, fugio, & ſi iſtud nequeo, ſaltem ex aprico rixantes tueor, præcipue tum, quando plus ſcomatibus, dicteriis & injuriis, quam argumentis Doctorum armis pugnatur. Non vellem præterea hoc opuſculum, quod unius Naturæ vox viva eſt, commaculare vexis, quæ nimium quam uſuales ſunt inoculationis variolarum impugnatoribus; eoque minus doctis rixis dimicandum arbitror, quo magis *Sapiens* Proverb. XIX. V. XI. omnibus & ſingulis litteratis easdem diſſuaſit. "Doctrina Viri „per patientiam noſcitur, & gloria ejus „eſt iniqua prætergredi.„ exclamans.

Sola igitur argumenta, quæ pro inoculatione epidemia, de qua ago, mihi exhibuit,

hibuit, hic proferam non ſollicitus de impugnatorum argutiis ſat ſuperque ab aliis jam dilutis.

Quæ cum ita ſint, ad enarrandas conſtantes obſervationes pro inoculatione in uſum ducenda clamantes progredior: obſervavi itaque *primo* conſtanter; quod cum ætate malignitas variolarum creverit; namque nativitati propiores eo benigniores ſuſtinuerunt, puſtulas nati in tantum, ut pauciſſimi denati ſint illorum, qui minus quam uno anno viderunt lucem, hocque erat immutabile huic epidemiæ, quodcunqne ſtadium ejusdem ſumere placet; quando natu majores in autumno benignæ habebant variolæ, puſiones minimi ſub ſuo morbo, ſi morbus dicendus eſt, ridebant.

Alterum meo ſummo cum ſolatio toties, quoties purgans lene natis dedi ante, variolæ quam illos aggrederentur, vidi, quod nimirum hoc pharmacon prophylacticon, ſi non penitus benignæ & faciles, ad minus tolerabiliores excepe-

rint puſtulæ. Novi profecto aliquos, quibus in domo quotidianus purgans menſe Aprili, vel Majo, qui crudeliſſimas dabant variolas, in prophylaxin exhibui, absque omni auxilio Medici ſtadia variolarum cucurriſſe proſperrimos.

Tertio : hæc epidemia licet crudelis & barbara innata quaſi ſibi prudentia ſancte ſemper cavit illos, qui variolis jam penſum perſolverant. Erant equidem homines, qui leviter mihi inſinuabant ſecundas variolas ſuos natos nunc habere, hæc ego inaudiens ſtigmata variolarum olim habitarum curioſiſſimus quæſivi, parentes ad juramentum legale cogebam, & ſtigma nullum inveni, parentesque præter exſpectationem meam ſententiam ſuam una voce revocarunt. An plures illorum aſſerta revocarent, ſi ad juramentum nimium creduli ſubin Medici ipſos urgerent, de quibus narratiunculis vetularum oppugnatores tam verboſe ſcribunt ? Profecto id, quod fieri cupimus, accidiſſe dum audimus, proin credimus.

Non-

Nonne ſapientiſſimus *Hippocrates* T. I. p. 66. molle carmen Cl. Trilleri contra inoculationem improbavit, dum ſcripſit? "ſi vero etiam vulgi gratia velis diſſerta-„tionem ad audiendum te facere non val-„de glorioſe id captes. Non tamen cum „*martyrio poëtico.* Impotentiam enim in-„duſtrii laboris oſtendit.„ Illis infantibus fortuna, quibus purgans initio ſiccationis datum non fuit, erumpebant declinante desquamatione phymata rubra thermyntorum inſtar, quæ poſt XXIV. horas rupta fundebant materiem ſeroſam, acrem, & hæc erant vulgo variolæ *recurrentes*, donec hanc opinionem eidem exemiſſem iſtas *putatitias* variolas purgante tollendo, prævertendo, materiei effluxum ex eisdem alvi fluxu ſupplendo. Numquid Medici optantes recurſum variolarum putatitias tales variolas pro veris aliquando aſſumpſerint? An non variolas lymphaticas, quas Anno 1770. proles meæ menſe Junio tales ſuſtinuerunt ad litteram, quales Illuſtris de *Sauvages* in Noſologia T. I. p. 423. deſcripſit, pro ſecundis vel primis habuerunt?

Quatuor annis, quibus hanc regionem incolui, aſſiduus rogavi, ſciſcitatus ſum quosquos incolas: an ipſis tale quid unquam accidiſſet, vel eorundem natis, verum præter ſpem uno ore repoſuerunt, quod recidivas veras variolas nec in ſomniis ſuſtinuerint, viderint nuſpiam.

Quarto oppugnatores ipſimet inſitivæ methodi ſeptimum quemlibet ex naturalibus variolis mori concedunt, quod ipſis non diſputo, dum de benignis variolis calculus fit; nam in hac noſtra epidemia vix ſeptimus ſervatus eſt, & menſibus Aprili, Majo duo trientes ex viginti variolarum naturalium martyres occubuerunt; quin & mihi unum ex 20., quos initio morbi conveni, mors atra eripuit, quamvis forſan & has ſervaſſem, ſi emeticum in contagio eisdem ut aliis propinaſſem, opioque abſtinuiſſem, ut deinceps feci.

Quinto: qui felices evaſerunt falcem harum variolarum, magnam plerique experti ſunt crudelitatem dolorum & pericula

cula vitæ, præfertim vero illi, quibus fors mifera confilium prudentis medici & folamen medicamentorum denegavit.

Sexto: Dum Autumnus ficcus temperatus effeciffet benignas valde variolas, optimi parentes defiderabant, ut eorundem tenelli debitum tam benignis puftulis penderent deinceps liberi ab ifto infelici tributo. Author his fui, ut fuos liberos, quibus variolas optant, variolofis affocient, vel, fi hoc non fufficeret, aut non liberet, fuafi, ut quærant indufium infantis quartum ftadium variolarum currentis: natus nempe variolofus, cujus variolæ incipiunt ficcari indufium fuum, quod pluribus diebus geftavit, exueret, daretque infanti inoculando ipfe aliud perfumatum & calefactum affumpturus. Infantes, quibus talia indufia portanda parentes dederunt, poft IV. V. VI. VIII. dies acceperunt variolas confimiles illorum, de quorum indufiis fuas puftulas defideratas nacti funt, neque ulli quid mali accidiffe fancte affevero. Eftne igitur inoculatio tanta *peftis*, quantam ejus

oppugnatores exclamarunt? An oculiſtas cis læſionem honeſtatis tot titulis pene infamibus impugnatores inſigniverunt, quos innumeros Cl. *Trillerus* ſuæ cantilenæ Francof. 1766. intruſit? Profecto Cl. *Trillerus* ſuam potius naturam prodere, quam inoculationem his impugnare voluit. Anne hæc ponderoſa Argumenta? Quaſi non potuiſſet argumenta, ſi quæ ex experientia propria habuit, nuda oculiſtis enodanda proponere: oportuit ſane ex experimentis prius habuiſſe contra inoculationem rationes plures, dein primo eandem odiviſſe.

Ego neminem imitari detrecto nec rhizotomos ipſos, dummodo ratio inventa imitanda ſuadeat, & experientia confirmet; verum etiam in nullius nimis credulus verba juro, ſed ſemper majoris ægrum, quam autorem facio. Si nihilo-

minus

minus quis mente ſedata ſequentes rationes cum obſervationibus nuperrime ſcriptis expendere vellet, haud poterit adeo cruentam macellam generis humani inſitionem variolarum credere, prout oppugnatores ſcribunt, horrent.

In Turcia, Anglia, Helvetia, aliisque Regionibus, quas ſemel Nobile inventum *Inoculatio* variolarum intravit, intrepidi ſuos natos pergunt inoculare; quamvis apud nos zelo quaſi innato oppugnatores inſitionem criminantur, & mille argutiis eidem acceſſum ad nos cavent, qui argumentis ſuis non fidentes infideles, deceptores, ſubleſtos, impoſtores, inſenſatos, ſordidos lucripetas ſeminatores variolarum clamant, fide indignos tyronibus toties repetunt: durus profecto ſermo! an tamen *Hippocraticus*? Modeſtiſſimus ſenex *Hippocrates* Tomo I. p. 61. notavit.

"Fallax enim eſt ad errorem proclivis af„firmatio, quæ fit cum garrulitate.„ Mira ſane res oppugnatores, qui nunquam inocularunt, vel ſummum ſemel idque manibus invitis proceſſum adornarunt, ſe demonſtraſſe inoculationis ſummam barbariem contendunt, à nobis fidem petunt, & tot ſummi viri oculiſtæ tota vita ſeminando variolas necdum experimentis malignitatem inoculationis deprehenderunt, de quorum fide qui dubitat, fidem ſane ipſemet amittit.

Inclytus audio ſenatus *Haganus* inoculationem lege proſcripſit: & quid inde inferam? accidit hoc idem & aliis quandoque inventis, quæ confuſi dein ſenatores lubenter revocarunt, ſenatus prudentes in rebus medico-legalibus, faciunt id, quod Medici volunt, proponunt, ut quotidie ab Inclyto ſenatu Igla-

vien-

vienſi experior : non ergo ſenatus Haganus, ſed Medici Hagani inoculationem nigris valvis appenderunt.

Miaſma porro ſeu ſemen variolarum naturalium & artificialium idem ipſiſſimum eſt, & de eodem fonte hauſtum ex ſua natura ſemper benignum & immutabile ut ſuperius evici. Quomodo igitur artificiales pejores naturalibus eſſe poſſunt, immo ſemper benigniores induſtrias experiri poſſunt nati; quum occaſiones, quæ variolas crudeles reddunt, facilius in his præcaveri queant.

Si quis præterea phyſiologicæ conſiderare vult modum, & locum, quo natura ſeu atmosphæra pure varioloſo gravida inoculat variolas, & operationem, qua oculiſtæ in ſeminatione puſtularum utuntur,

tur, perpendere, pro inoculatione, ni fallor, ſtabit.

Natura, quemadmodum ſymptomata docent, ventriculi lateribus per ſalivam & halitum oris in eundem pluentia variolas inoculat; ars contra vulnuſculo exiguo facto in brachio vel ſura ibi, ubi fonticulos excitare ſolemus, guttam puris varioloſi indit, linteis carptis tegitur plaga & emplaſtris. An jam melius eſt venenum inſeminatum ventriculi lateribus, vel ſuris? qui phyſiologiam novit, pronus horum poſterius affirmabit.

Nam multo facilius eſt vulnuſculum tibiæ curare, quam affectus ventriculi, qui æternum fœdus cum cerebro pepegit; hinc ſi unum ex his dolet, condolet & aliud viſcus. Sed urgent oppugnatores, & dicunt, nos habemus plura exem-

pla,

pla, quibus ad minus æque malignas artificiales ac naturales, ſi non maligniores, evincimus variolas. Videntur profecto oppugnatores plura infortunata exempla artificialium puſtularum habere, ſed quid putas unde? An ex propria experientia? minime iſtud; ſed ex oculiſtis exempla infelicia collegerunt, qui more *Hippocratis* candidiſſimi ſua infortunia typis dederunt, ſimulque mala enumerarunt, vide *Meadium* p. 71. quæ induſtrias comitantur variolas.

Miranda res! exempla inoculiſtarum inoculiſtas, qui coram aderant infortuniis ſuis, ſinceros experimentatores non poterant eo adducere, ut ab inoculatione apoſtataſſent, & tamen impugnatoribus multis leucis diſſitis horrorem incutiunt ſucceſſus infauſti inſitivæ methodi.

Non-

Nonne paulo ante impoſtores, & ſub-leſtæ fidei oculiſtas oppugnatores pronunciarunt? qui ergo ex eorundem ſcriptis inoculationem impugnare volunt, utique ſubleſtæ fidei ſunt? en labyrinthum inextricabilem!

